

בס"ד

שיעורי

"החיזוק היומיי"

שנמסרו בבית המדרש
"אור חיים" פארשעי

פרשת שמות

לזכות רפואה שלמה

מלכה בת רחל, מיכאל בן שולמית, יעקב משה בן דבורה שירה
ואברהם יהודה בן שרה רבקה

SUBSCRIBE ONLINE!

FILL OUT THE ONLINE FORM TO SUBSCRIBE:
RAMAPOST.COM/SUBSCRIBE-DIVREI-TORAH

בסי"ד

Ramapost offers a weekly printed subscription to the following Divrei Torah:

Please fill out the online form at RAMAPOST.COM/SUBSCRIBE-DIVREI-TORAH to subscribe. We ask that your free printed divrei torah be picked up every Friday at our Monsey (Rt 59) or Wesely Hills/Pomona location.

Meoros Hatzadikkim
Dvar Torah & Weekly Yahrzeits (English)
Ramapost.com/meoros-hatzadikkim

Sitchat Hashavua
(Hebrew)

Likutay Torah
(English)

Oneg Shabbos
(English)

Hitkashrut
(Hebrew)

Ohr Chaim
(Hebrew)

Torah Wellsprings
R' Elimelech Biderman (English)

RAMAPOST
MARKETING | DESIGN | PRINT | MAIL

ISSUE #919 - MONSEY: Candle Lighting 4:46 - Shabbos Ends 5:49 - January 25, 2019 - 25 Shevat, 5779 - 85" D

PARSHAS YISRO

RAMAPOST
MARKETING | DESIGN | PRINT | MAIL

info@ramapost.com | www.Ramapost.com
P: 845.369.9600 | F: 845.369.9601
382 Route 59 Suite 264, Airmont, NY 10952

RAM HATORAH
Compilation of Divrei Torah
Ramapost.com/ram-hatorah

ENGLISH DIVREI TORAH

TIV HAKEHILA · SHVILEI PINCHAS · AREIVIM · ANFEI EREZ · MIZMOR L'DOVID · PENINIM · KINDER TORAH · PARSHA PSHETEL · RAV BRAZIL

RAM HATORAH is a free weekly compilation of divrei torah that is organized, printed and distributed by Ramapost to hundreds of readers. You can view/download past and present editions at

RAMAPOST.COM/RAM-HATORAH. טיב הקהילה · שבילי פנחס · דברי חינוך והתעוררות · חוס של חסד · המברך · דברי שי"ח

דברי תורה עברית

MONTHLY

FOR MORE INFORMATION PLEASE CONTACT MITZVOS@RAMAPOST.COM

RAMAPOST
ESTABLISHED 2000
MARKETING | DESIGN | PRINT | MAIL

info@ramapost.com | www.Ramapost.com
P: 845.369.9600 | F: 845.369.9601
382 Route 59 Suite 264, Airmont, NY 10952

SPONSOR A DVAR TORAH

SPONSOR AN ENTIRE WEEK FOR \$360

Following Daas Torah, Ramapost is sharing the opportunity to sponsor weekly Divrei Torah.

The following publications are read by hundreds of people every Shabbos. Sponsor an individual Dvar Torah or the entire collection, in the zechus of a choleh, I'eiluy nishmas, or for someone in need. A small message can be put on the Dvar Torah of your choice which will be distributed across Monsey and online.

\$180

Ram HaTorah
 150 WEEKLY*
 Compilation of Divrei Torah
 (English & Hebrew)

\$126

Meoros
Hatzadikkim
 300 WEEKLY*
 Dvar Torah &
 Weekly Yahrzeits
 (English)

\$100
 (MONTHLY)

Divrei Chizuk
 800 MONTHLY*
 R' Gammiel Rabinowitz
 (Hebrew)

\$100

Torah
Wellsprings
 200 WEEKLY*
 R' Elimelech Biderman
 (English / Yiddish)

\$72

Sicha Hashavua
Hitkashrut &
Likutay Torah
 125 WEEKLY*
 (Hebrew / English)

\$54

Oneg Shabbos
 50 WEEKLY*
 Compilation of Divrei Torah
 (English)

\$*

Areivim
 400 WEEKLY*
 R' Shmuel Cluck
 (English)

*CONTACT
 INFO@AREIVIM.COM

*AMOUNT DISTRIBUTED

חפציהם וזרקם לרחוב העיר. וכל יושבי העיר ראו זאת ותמהו, איך השם יתברך מעלים עיניו מאותו רשע, מדוע אינו נענש? מדוע לא מקיים ה' את דבריו שהוא אבי יתומים ודיין אלמנות?

והנה לאחר ארבעים שנה יצא אותו עשיר מביתו ולפתע באמצע לכתו ברחוב, קפץ עליו כלב שוטה ונשכו נשיכות חדות בכל גופו, עד שיצאה נשמתו. בני העיירה היו מזעזעים ממיטה משונה זו, והייתה לשיחת הבריות, עד שנשמע קולו של הכהן הגדול, רבנו ה"חפץ חיים" מהדהד במחנה. כלם התאספו לשמע את דברי גדול הדור, ורבנו הגדול פתח את פיו, ואמר: "בוודאי כלכם תמהים מדוע ולמה נענש אדם בצורה כזו? אמנם אינכם זוכרים את הנשכחות, אך אני כבר ארבעים שנה ממתין לראות, מה יהיה בסופו של אותו אדם, אחד שזקק יתומים ואלמנה מביתו, ושסה בהם את הכלבים, נענש מדה כנגד מדה לאחר- עשרות שנים. עד עתה המתין לו הקדוש ברוך הוא, אולי ישוב בתשובה, אולי יתחרט, אולי יתקן, אך כשעובר הזמן שקוצב הקדוש ברוך הוא, אחריתו רעה ומרה. כל העם געו בבכיה וקבלו על עצמם לתקן מעשיהם ולהתקרב להקדוש ברוך הוא יותר ויותר.

כשנתבונן בדבר נראה כי הנהגת הקב"ה בעולמו היא על פי מ"ם – 'מידה כנגד מידה' ולא תמיד ניכר הקשר בין המעשה לסיבה, לעיתים רחוקות מזהה האדם קשר בין מה שקורה לבין מה שאירע בעבר, ועלינו לדעת כי אין מקרה, מקרה אותיות רק – מה! אשר על כן אין מעשה בלי חשבון ואין מחשבה ללא תכלית והכל בחשבון.

וכך נהג הקדוש ברוך הוא עם עם ישראל, כל זמן ששמרו תורה ומצוות, והקפידו על האותות שבינם לבינו שהם: שבת, מילה, ותפילין, הרי שהקדוש ברוך הוא החזיר להם באותה מידה ושמר עליהם מכל רע, וכשם שהמליכו אותו מלמטה כך המליכם הבורא יתברך מלמעלה, ולא יכלו לפגוע בהם. ואפשר שזה שנרמו בפסוק "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", כי מילת שמות היא: שבת, מילה ותפילין, וכשירדו מצרימה והיו שומרים על האותות, נשמרו אף הם על ידי הבורא יתברך כנגד פרעה ועמו, מידה כנגד מידה. אולם ברגע שהפסיקו לשמור אותות אלו ירדו ממעלתם, ולמעשה בכך הפסיקו את מידת המלכת הבורא יתברך עליהם ופסקה מלכותם

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א. א'). אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן], להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא. (רש"י).

'שמות' ראשי תיבות – שבת, מילה ותפילין. שלש מצוות אלו שציוונו בורא עולם וקראן 'אות' בינינו. 'שבת' – במעמד הר סיני ציוה הקדוש ברוך הוא את עם ישראל: זכור את יום השבת לקדשו: (שמות פרק כ. ח'). ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל 'אות' הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (שם טז-יז). 'מילה' – ונמלתם את בש"ר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: (בראשית יז. יא').

'תפילין' – והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיהך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים (שמות יג. ט').

מצוות אלו בהם קשר מיוחד בין האדם לבורא עולם, אשר בקיימו אותם מעיד הוא עליו קבל עם ועדה, כי בן הוא לאלוקיו וגאה הוא בזה שכן הוא לאלוהיו. ובאותה מדה שאדם מודד כך מודדים לו משמים. כאשר האדם שומר על אותות אלו שציווהו בוראו ממילא מושך עליו חוט של חסד ושמירה משמים באותה מידה.

במשנה באבות על הלל הזקן נאמר: "אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים. אמר (לה), על דאטפת, אטפוך. וסוף מטיפיך יטופון": (אבות ב. ו') ורבי עקיבא מברטנורא פירש שם בזה הלשון: "רשע היית ומלסטם את הבריות ומציפן בנהר, ובאותה מדה מדדו לך שגם ראשך צף בנהר".

וראיתי מעשה שכתב רבנו ה"חפץ חיים" זיע"א, באדם אחד עשיר ובעל בעמיו, שהיו ברשותו עשרות דירות להשכרה, ובאחת הדירות גרה אשה אלמנה וכמה מילדיה, והיו עניים מרודים. באחת הפעמים לא היה ספק בידי האלמנה לשלם עבור שכר הדירה החדשי, ובא בעל הדירות ותבע את שלו. האלמנה והיתומים בכו, שאין באפשרותם ובקשוהו שימחל ויסלח וימתין מעט, אך עשיר יענה עזות, ואמר שאם תוך זמן קצר לא יפרעו את חובם, הוא יסלקם לרחוב. וכן היה כעבור כמה ימים, לקח את האלמנה וילדיה וכל

"חס וחלילה, אדוני השופט. אני איש ישר, לעולם לא עלה על דעתי לעשות כזה דבר.

פשוט מאוד, בניתי לעצמי מין משקלי מאזניים, כאלו שאתה צריך לשים משקולת בצד אחד כדי שתאזן את החמאה שבצד השני".

השופט הנהן בראשו בהבנה, והחלבן המשיך: "בכל יום כשאני בא לשקול את החמאה עבור האופה אני מניח בצד השני של המשקולת כיכר לחם של קילו שאותו אני קונה בבוקר מהאופה, וכך אני יודע כמה חמאה עלי לתת לו כדי שיצא קילו בדיוק".

השופט חזר על דבריו של החלבן. "אתה בעצם אומר לנו שכמות החמאה שאתה נותן שווה למשקל הכיכר שהאופה נותן לך". "בדיוק כבודו", אמר החלבן, לפני האופה חפו.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. במדרש מביא שאת המעלות החשובות שהיו לבני ישראל בהיותם במצרים, היתה שלא שינו את שמם, למרות היותם בין גויים הם לא התביישו בשמותם היהודיים, ובספר שער הגלגולים (הקדמה כ"ג) כתב רבי חיים ויטאל: "כאשר נולד האדם, וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמו שכתוב 'אשר שם שמות בארץ', כפי חלקו שבאדם העליון, אשר ממנו חוצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנועד.

מספרים על בחור שגדל בבית מסורתי, וברבות הימים יצא לתרבות רעה, והתדרדר למצב רע מאוד. הוריו, חשכו עיניהם בראותם כל זאת, היו אובדי עצות וחשבו מה ניתן לעשות כדי להחזיר את בנם למוטב.

והנה ביום בהיר אחד, שמעו ההורים, שבעיר אשדוד, מתגורר רב צדיק וקדוש, ר' מאיר אבוחצירא זצוק"ל, אשר היה מלומד בניסים, וגם היתה עומדת לו זכות אבותיו הקדושים. זיק של תקווה התעורר בעיני ההורים, והם התחילו להתחנן בפני בנם, שיאות לבוא עמם אל הרב, כדי להתברך מפיו. ואכן, לאחר שידולים ושכנועים רבים, הסכים הנער להגיע בלוי הוריו, אל ביתו של הצדיק. כשהגיע תור ההורים להכנס אל הקודש פנימה, פרצה האם בבכי, וסיפרה לרב, איך שבנה סטה מדרך היהדות, עד שהגיע לשפל המדרגה. במר ליבה ביקשה האם מהרב, שיאות

הרוחנית ומיד "ויקם מלך חדש"! מידה כנגד מידה – תשובת המשקל.

פעמים שמתרגשים ובאים על האדם אירועים שונים ומשונים שאין הוא מבין את סיבת בואם עליו, ולא תמיד מקשר האדם בין הדברים.

נמחיש זאת על ידי מעשה שהיה: ההודעה הקצרה שנתלתה על דלת ביתו של החלבן, הסעירה את רוחו. "הנך מוזמן למשפט ביום שלישי הקרוב".

הוא היה איש ישר, שהתנהג תמיד בנאמנות ובמוסריות. אף פעם לא רימה, שיקר או גנב. הוא גם לא שתה לשוכרה בשעות הבוקר, דבר האסור על פי החוק בכפר מגוריו. הוא לא ידע למה מזמינים אותו למשפט.

אבל האופה ידע. האופה היה רגיל לקנות חמאה וגבינה מהחלבן המקומי והשתמש בהם לאפיה. יום אחד עלה בו החשד שגושי החמאה שהחלבן מוכר לו שוקלים פחות מקילו, למרות שהחלבן מצהיר שכל גוש שוקל קילו בדיוק, לא פחות ולא יותר.

האופה החליט לבדוק את העניין, ובמשך תקופה הוא שקל בעקביות כל גוש של חמאה שקנה מהחלבן, והוא אכן גילה שגושי החמאה שוקלים פחות מקילו, לפעמים 900 גרם, לפעמים 950 גרם, ופעם אחת אפילו 800 גרם. האופה היה נזעם "מרמים אותי" הוא אמר לאשתו בכעס, "אני לא אבליג על זה".

הוא ניגש אל השופט המקומי והתלונן על מעשיו של החלבן. "חייבים להעלות אותו לדין!" אמר האופה, "אי אפשר לאפשר לו לרמות את כל תושבי הכפר. אנשים סומכים עליו". עוד באותו יום תלה שליח בית המשפט המקומי הזמנה לדין על פתח ביתו של החלבן.

החלבן הגיע לבית המשפט רועד ונפחד. הוא מעולם לא ראה את בית המשפט, ומעולם לא דיבר עם השופט שהטיל אימה על כל תושבי הכפר. "אני מניח שיש לך משקל מדויק במחלבה?" פתח השופט את הדין. "לא כבודו!" אמר החלבן "אין לי משקל".

"אז איך בדיוק אתה שוקל את החמאה שאתה מוכר לאופה?"

האם אתה סתם כך מחליט שזה קילו?!" הרעים השופט בקולו.

אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: (שם נ. כד').

סיפור יציאת מצרים אם כן הרי הוא המשך התגשמות נבואת האבות בספר בראשית. לאחר מאתיים ועשר שנים של שעבוד הגוף והנפש במצרים זכינו לגאולה וליציאה מעבודת לחירות בניסי ניסים ובשפטים גדולים שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים.

במה זכינו להיגאל ממצרים בכל הניסים הללו. הלא דבר הוא – עד היום נס זה של יציאת מצרים מהדהד בעולם ומשתמשים בו כדוגמא לעמים משועבדים ומדוכאים תחת עולם של אחרים.

חז"ל במדרש רבא חומש ויקרא (סדר אמור פרשה לב') עמדו על כך ולימדונו כי בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים. שלא שינו את שמם ואת לשונם, ולא היה בהם דלטורין – לא אמרו לשון הרע, והיו גדורים מעריות.

שלא שינו את שמם! 'ואלה שמות הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: ראובן שמעון לוי ויהודה': שמות בעלי משמעות ומלאים תוכן, ונשאו בשמם ולא הושפעו מאווירת מצרים ומשמותיהם וכך נשאו נאמנים לבית אבותם כפי שראינו בברכות יעקב לנכדיו 'שימך אלוקים... ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק התייחסותם היא לאבות הקדושים יעקב יצחק ואברהם וממילא זה שמנע אותם מהתבלולות.

נותרו מדברים בשפתם – לשון הקודש, לו שינו את לשונם, אזי זהותם היתה משתנה ומשמעות שמותיהם אף היא היתה מאבדת את ערכה וחשיבותה, שהרי לא בכדי נקראו בשמות אלו, ראובן שמעון וכו' לכל אחד מהשבטים מצינית התורה את משמעות שמו, ראובן – כי ראה ה'... שמעון – כי שמע ה' וכו'... משמעות זאת באה לידי ביטוי אך ורק בשפת לשון הקודש, בשפה אחרת היו שמות אלו מאבדים את משמעותם. כמו כן כאשר נגלה יוסף לאחיו אמר להם: 'הנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם': (שם מה. יב') בשפתכם שהיא לשון הקודש.

היו גדורים מעריות: שמרו על התא המשפחתי, לא התבללו ולא נישאו נישואי תערובת, כמו שנאמר בפסוק: 'את יעקב איש וביתו באו' כל אחד ואחד עם ביתו שלו, וזהו למעשה תנאי ויסוד לשמירה על הזהות, למניעת התבלולות ולשימור העם והישרדותו.

לברך את בנה שיזכה לחזור למקור היהדות, ושהוריו ירוו ממנו נחת.

הרגיע הצדיק את האשה ואמר לה: אני אעשה לבנך "תיקון" מיוחד, ובעזרת ה' זה ישפיע עלי לטובה. רק אמרי לי את שמו של הנער, שאדע להזכירו בתיקון. שמחה האשה, ומיד אמרה לצדיק: שמו הוא "נמרוד בן רחל".

כשמוע זאת הרב, החווירו פניו, ואמר בקול דואג להורים: עכשיו אני מבין מה גרם לבנכם לצאת לתרבות רעה! אתם חייבים להחליף מיד את שמו של הילד! "נמרוד" זה שם של אדם רשע, שמוספר עליו בתורה, שהיה ממריד את האנשים נגד הקב"ה, ואתם קראתם לבנכם על שם אותו רשע, ואח"כ אתם עוד מתפלאים מדוע הוא יצא כך?! ההורים נבהלו לשמע הדברים, ואמרו שמעולם לא שמעו על דבר כזה, ששמו של הילד יכול להשפיע על עתידו הרוחני, וכי הם עשו זאת בתמימות, ומחוסר ידיעה, ללא שום כוונה לרעה. ואכן, בו במקום החליפו לנער את שמו, מנמרוד לאברהם, ואז הבטיח להם הרב, שכעת יתחילו לראות מבנם רוב נחת! והתוצאות הטובות לא אחרו לבוא, פתאום עזב הנער את כל חבורתו המקולקלת, ונמשך מאליו ללכת לשיבה קדושה. עד שברבות הימים השתנה בצורה משמעותית, והיה לאדם אחר.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א, א). טעם אומרו ואלה בתוספת וא"ו על דרך אומרים ז"ל (תנחומא שמות ד') כי זמן הגלות התחיל מימי אברהם משונלד יצחק, והוא אומרו ואלה וגו' הבאים מצרימה מוסיף על הראשונים לומר לך שגם הראשונים בגלות היו ואלה עמם.

ספר שמות הינו ספר הגאולה ומחובר הוא לספר בראשית בו אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם 'ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול': (בראשית טו. יג' – יד').

כמו כן לא אחת מתגלה הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו ואומר לו: 'אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך עם עלה': (שם מז. ד').

כך גם יוסף בשלהי ספר בראשית מבקש את אחיו: 'אנכי מת ואלהים פקד יפקד אתכם והעלה

באמת לא אוכל לדעת איזה בגדים לבש אברהם אבינו, אך זאת כן אוכל לדעת, כי אם אנשים דוגמתך לבשו בגדים שכאלו, הקפיד הוא ללבוש בגדים אחרים.

וכן פירש הרה"ק רבי פנחס מקוריץ: על הפסוק "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי" (במדבר כ"א), פירש רש"י: יושב הנגב – זה עמלק שנאמר "עמלק יושב בארץ הנגב" (במדבר י"ג), ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת 'כנענים' בידם, והם אינם 'כנענים'. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו: נתפלל סתם! שנאמר: "אם נתון תתן את 'העם' הזה בידך".

ויש לשאול: מדוע לא החליפו העמלקים בגדיהם כבגדי הכנענים באופן מושלם, להיות ממש כמותם לא רק בלשונם אלא אף בהופעתם החיצונית, ואז היו ישראל בטוחים שאלו הם כנענים, וממילא היו מתפללים לה' שימסור בידם את העם 'הכנעני', ולא היה עולה בהם חשד מה להתחכם בגינו ולהתפלל על מסירת 'העם' סתם? ויתכן שאם היו העמלקים לובשים אף את בגדיהם של הכנענים, היו הופכים לכנענים באמת, ותפילותיהם של ישראל על מסירת 'הכנעני', היו נענות מיד. מכאן נראה השפעת הלבוש ואלו היו הזכיות שעמדו לאבותינו לגאולתם ממצרים בניסים ונפלאות.

ואלה שמות בני ישראל (א, א). "ואלה שמות בני ישראל" מובא ב'בעל הטורים' ראשי תיבות, ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם. ומובא בשולחן ערוך וחייב אדם לקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום שזה ראשי תיבות ואלה שמות. וכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

מה שאמרו חז"ל מאריכין לו ימיו ושנותיו ולא רק שנותיו שלכאורה נכלל גם ימיו? מספר הרב שבדרון זצ"ל, שפעם אחת הוא ראה קבוצת אנשים זקנים מאד יושבים בספסל ומתווכחים שחלק מהם אומרים ארבעים והחלק השני אומרים ארבעים ואחד. שאל אותם הרב על מה הוויכוח? אמרו לו, אנו כאן מהבוקר מוקדם סופרים אוטובוסים ועבר אוטובוס אקורדיון

שלא היו בהם דלטורים – לשון הרע, אהבה ואחוה שררה ביניהם, למרות שמצאנו שכאשר יצא משה רבנו לראות בסבלותם של עם ישראל כפי שנאמר בפסוקים: ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול, ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: (שמות ב. י"ד) שני אנשים עברים. דתן ואבירם הם. (רש"י)

כשמשא ביום הראשון מציל את העברי – בעלה של שלומית בת דברי שהוכה על ידי הנוגש המצרי, ולמחרת ביום השני רואה משה את דתן ואבירם ניצים ופונה לרשע ואומר, למה תכה רעך? ואותו רשע במצח נחושה עומד ומאיים על משה שהציל עשוק מידי עושקו שימסור אותו לשלטונות? אומר משה, אם ישנם אנשים שליליים כאלה, אז באמת 'אכן נודע הדבר'. אני כעת מבין מדוע אנו סובלים.

אמנם שדתן ואבירם הם לא מייצגים, והם אך יוצאים מן הכלל שמאשרים את הכלל, אך כלל ישראל היו ודאי אנשים חיוביים, היו מאוחדים ומסייעים איש לרעהו, עד כדי ששוטרי ישראל הוכו על ידי קלגסי המצרים משום שלא רצו להכות את אחיהם כמו שנאמר בפסוק: 'ויוכו שוטרי בני ישראל'.

ומצאנו רמז לאחדותם בפסוק ה' בו נאמר: 'ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים': נפש נאמר ולא נפשות, שהיו כולם כאיש אחד בלב אחד.

זאת ועוד שלא שינו אף את מלבושם. ידוע שהופעתו החיצונית של האדם, משפיעה על פנימיותו, ואף מחשבותיו של האדם מושפעות מהופעתו החיצונית.

המגיד ממעזריטש, היה נוהג תמיד להזהיר, להתנהג כיאות גם בחיצוניות, ושלא לסגל אורחות נלוזים אף לא למראית עין ואף לא לשם שמים, כי מתוך לשמה, בא שלא לשמה.

וכבר היה מעשה ביהודי הקדוש מפשיסחא, שהוכיח פעם צעיר יהודי פורק עול, על צורת לבושו, והסממנים הגויים שבהופעתו.

היתמם הצעיר: ומנין לך שאברהם אבינו לא לבש בגדים דוגמת אלו? השיבו היהודי הקדוש: זאת

ונוצרה מחלוקת אם זה נחשב לשנים או אחד. ומזה ראינו שאדם יכול "לחיות" שבעים או שמונים שנה ובעצם ימיו ריקים מתוכן, כי הוא רק סופר אוטובוסים, או סופר כסף. לכן, אמרה הגמרא ימיו ושנותיו שגם ימיו יהיו ארוכים דהיינו, מלאים בתורה ומצוות.

וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (א, ו). יש להבין מדוע חזר הפסוק לכתוב על מיתת יוסף ואחיו, ומהו הקשר לשעבוד. וביאר האור החיים, שבמיתת יוסף ירדו מגדולתם שהיו מעולים יותר ממצרים ונעשו שוים להם, ובמיתת האחים ירדו למטה ממדרגתם שהיו בעיניהם נבזים אבל לא היו משתעבדים בהם, ובמיתת כל הדור התחילו להשתעבד באמצעות קנאתם אשר ראו הפלגת ריבויים של ישראל שנתמלאת ארץ מצרים בהם. למד מכאן הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל יסוד גדול במעלת הנכבדות, שכל זמן שהיו ישראל מעולים ומכובדים יותר מהם, לא יכלו המצריים להשתעבד בהם, ורק כשנעשו מבוזים בעיניהם יכלו להשתעבד בהם.

והם יירשוהו: (רש"י).

והגמרא במסכת (סוטה י"א) א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית.

וכן הוא דרכו של היצר הרע במלחמתו עם האדם, בתחילה הוא משתדל להשפילו בתחומי ההיתר, וכשהדבר עולה בידו הרי האדם ברשותו להכשילו בכל דבר חטא ועון, והעבודה המוטלת על האדם היא להתעלות עד היותו נכבד וחשוב, ועל ידי כן ישמר מן החטא, שכיון שהוא מכיר את מעלתו הרי הוא נמנע מלחטוא כדי שלא לירד ממדרגתו, שרוב העבירות כרוכות בביזיון לעשותם, ואם תהא מושרשת בקרבו מעלת הנכבדות ימנע מלעבור עבירה.

והמפסיד העיקרי לנכבדות היא החפזון והבהילות, ואף מי שהגיע למעלת הנכבדות אם יש בו בהילות עלול להפסיד את נכבדותו ומעלתו.

ותמלא הארץ אותם (א, ז). כיוון שנתמלאו בתי תיאטרות מהם, מיד גזרו עליהם שיפרשו מהם (מדרש רבה). כל כמה שהיהודים חותרים לחדור לעולם התרבות של הגויים, כך מתגברת יותר שנאת הגויים ליהודים וממציאיים חוקים לבודד אותם. וכך פירש הנצי"ב: "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב", יהודים צריכים להיות לבדד, וכשרוצים להתערב – "בגויים – לא יתחשב", אין הגויים מחשיבים אותם.

והוא דרכו של היצר הרע במלחמתו עם האדם, בתחילה הוא משתדל להשפילו בתחומי ההיתר, וכשהדבר עולה בידו הרי האדם ברשותו להכשילו בכל דבר חטא ועון, והעבודה המוטלת על האדם היא להתעלות עד היותו נכבד וחשוב, ועל ידי כן ישמר מן החטא, שכיון שהוא מכיר את מעלתו הרי הוא נמנע מלחטוא כדי שלא לירד ממדרגתו, שרוב העבירות כרוכות בביזיון לעשותם, ואם תהא מושרשת בקרבו מעלת הנכבדות ימנע מלעבור עבירה.

מכאן אנו למדים יסוד גדול באמונה. כי הקדוש ברוך הוא הוא המנהיג את העולם והוא המכוון כל צעד ושעל של בני האדם עלי אדמות, וכפי שאמרו חז"ל "אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה". ועלינו להתחזק באמונה ובידיעה שהכל נגזר מחכמתו יתברך. ואין אנו מסוגלים להזיז או להניע את עצמנו ללא רצון ה'.

וכבר רמז זאת אחד מתלמידי הבעל שם טוב על הפסוק: "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום", הי"א ראשי תיבות אם ירצה ה'.

כל אחד באשר הוא חושב בדעתו לעשות פעולה מסויימת, או ללכת, או לקום וכדו', אך בסופו של דבר עצת ה' היא תקום, ודבר אלוקים יקום לעד. ולכן כדי לקיים את גזירתו יתברך של "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", כפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, הקדוש ברוך הוא יסובב את כל הסיבות שיהיה כרצונו, ודוקא משום כך, יועצי פרעה נהגו נגד טבעם, ולא הפרו את מחשבת פרעה לשעבד את בני ישראל. ואף שבדרך הטבע, כל אחד משלושתם היה צריך להתנגד לרעיון השעבוד, בכל זאת הקדוש ברוך הוא הביא אותם לנהוג כך היפך מדרך טבעם.

וראה זה פלא, כולנו אכן מאמינים שאכן הכל מאתו יתברך. אך כאשר עולה בידנו הדבר וההצלחה מאירה לנו פנים מיד זוקפים אנו את ההצלחה לעצמנו וטופחים לעצמנו על השכם. זהו ביטוי מובהק ל"וישמן ישורון ויבעט", שומה עלינו להפנים ולהכיר כי הן ההצלחות והן הכשלונות כולן מאתו יתברך ועלינו מוטלת אך ורק חובת ההשתדלות, ומעבר לכך הכל בידו יתברך.

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א אמר. שבימי משיח נסיונות האמונה יהיו חזקים ביותר, וכהגדרתו: "להשאר מאמין זה יהיה קשה כמו לטפס על קיר חלק בסולם בלי מדרגות ובאצבעות ללא

צפרנים" – אך זה הברור האחרון, נסיונות האמונה הן השער החמשים של הטומאה, ואשרי אדם המתחזק באמונה ויודע שהכל מאתו יתברך, הוא המושיע ואין עוד מלבדו.

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ (א, יב). לכאורה, הרי מדובר על מה שהיה במצרים, ומן

והנה בפרקי אבות (ה. יט') נאמר כל מי שיש בו שלשה דברים הללו, הוא מתלמידיו של בלעם הרשע. והם: עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה.

נמצא שבלעם הרשע היה בעל גאווה גדול עד שכל אדם לא היה נחשב בעיניו לכלום. ולכן כשבאו שרי בלק להזמינו ללכת עמם לקלל את ישראל, אמר להם בלעם: "...לכו אל ארצכם כי מאן ה' לתתי להלוך עמכם (במדבר כב, יג). אפילו שרי מואב הנכבדים היו פחותים ובזויים בעיניו, ואמר להם שאינם ראויים להיות לו כמלווים בדרך. ואם כן, לגודל גאוותו של בלעם לא היה לו ליעיץ לפרעה על גזירת הבה נתחכמה, אלא היה צריך להבזות את בני ישראל בעיני פרעה, ולפי אופיו היה צריך ליעיץ לפרעה שאין לו מה לחשוש מבני ישראל, כדרכם של בעלי גאווה שהם בזים ומבטלים כל אדם הנקרה בדרכם. ואם כן צריך להבין, מדוע יעץ בלעם עצה שאינה לפי טיב אופיו וטבעו.

כמו כן איוב ששתק, מדוע לא הגיב, מדוע לא ניסה להעביר את רוע הגזירה? והלא אמרו חז"ל בתלמוד (בבא בתרא ט"ו. ע"ב) א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב (בראשית כב-יב) כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב (איוב א-ח) איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע]. כל הנהגתו של איוב היתה ברחמים גדולים, והיה איש חסד גדול. ואם כן מדוע בשעה זו שפרעה בא להיוועץ בו ולשמוע את דעתו על הגזירה המתוכננת שותק איוב ואינו פוצה פיו, הלא היה צריך לקום ולעמוד מנגד ולהתנגד בכל תוקף לעצה רעה זו. ומדוע איפה חרג מטבעו ושם מחסום לפיו.

אף הנהגת יתרו לא מובנת, שהרי אמרו רבותינו במדרש, (שמות רבה א' ל"ב) יתרו כומר לעבודת כוכבים היה, וראה שאין בה ממש, והרהר לעשות תשובה. היה איש של אמת, ולא התייר מפני איש, ואף על פי שכל מכריו ומשפחתו נידוהו וגרשוהו מעל פניהם, והיו רודפים אותו, בכל זאת לא שת ליבו אליהם, אלא נשאר נאמן לאמת שלו. לפי האמור, לא מובן מדוע לא הביע בפני פרעה את האמת שלו שהאמין בה, שאין לשעבד את עם ישראל, וזה נוגד את המוסר ודרך היישר, ולמה אם כן נשא רגליו וברח מפני עמידה על האמת, ומדוע איפה חרג אף הוא ממידת האמת הטבועה בו.

אין פלא בכך שהכול רוטנים, רוגזים, מקניטים ועוקצים. ומילה גוררת מילה, משפט רודף משפט, וכבר אש להבה, מדורה מכלה. התיגרה, אומרים חז"ל, משולה לסכר מים. (סנהדרין ז. ע"א). כשנבקע בו סדק צר, חור זעיר, ניתן לסותמו בנקל. כשהפרצה תתרחב, הכל יקרוס, יקצוף ויציף וישטוף באין מעצור. וכמו בסכר מים, שמאחוריו יש לחץ של אלפי טונות המחכים לפרצה שתיווצר, כך גם בתיגרה. יש כאן מטען רגשות עצום, מדוכא, שאם רק יינתן לו מוצא, יפרוץ כהר געש המוציא לבה.

"אין העולם מתקיים, אלא על מי שכולם פיו בשעת מריבה". והעולם נהרס, בגלל מי שאינו בולם פיו בשעת מריבה.

ובראש ובראשונה, נהרס עליו עולמו שלו. לפני הדיבור, הוא אדון על המלים. לאחר מכן, המלים שולטות בו, מוות וחיים ביד הלשון. "חיצו גבור שנונים" קוראת הגמרא על הלשון המושחזת. וחץ, מכיוון שיצא לדרכו, אין אפשרות להחזירו...

ותחיי את הילדים (א, יז). בתחילת המלחמה העולמית הראשונה שבין רוסיה לגרמניה, למד בישיבתו של החפץ חיים בחור מגרמניה, בשם אפרים לייבוביץ. בלש מסויים שרצה להראות הצלחתו בריגול, התיידד עם תלמידי הישיבה, וכשנודע לו על אזרחותו הגרמנית של אותו בחור, מצא הזדמנות להכניס בכיסו תוכנית של מבצר קובנה. באותו לילה הקיפו אנשי צבא רוסיה את אכסנייתו של התלמיד ומצאו בכיסו את התוכנית... מיד אסרו אותו, וכל מנהלי הישיבה והחפץ חיים בראשם, עמדו תחת חשד של מעורבים באותו עסק ריגול. לתלמיד היה צפוי עונש מוות. החפץ חיים לא התחשב בזה שהתערבותו לטובת הבחור עלול לעורר חשדות רציניים, הוא התמסר בכל נפשו להצילו. הוא נסע בעצמו לפטרבורג להשפיע על עורך דין ידוע שיקבל עליו לטפל במשפט, כי שום עורך דין לא הסכים להתערב בעסק מסוכן כזה. כשהתקיים המשפט בשנת תרע"ז נגד הבחור, הופיעו בבית המשפט, החפץ חיים וחתנו רבי צבי לוינסון זצ"ל, וכן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, והעידו שהם בטוחים שהוא חף מפשע. הנאשם נידון לבסוף לעשר שנות עבודת פרך. כששמע הח"ח את פסק הדין, הודה להשי"ת שהצילו מעונש מות, ובאשר

הראוי היה לכתוב בלשון עבר: "וכאשר עינו... כן פרצו?" ר' מאיר שפירא, מייסד ישיבת חכמי לובלין ו"דף היומי", נשאל פעם ע"י פולני מדוע אוכלים יהודים ביצה קשה בליל הסדר בפסח? הוא השיבו: שבניגוד לכל מאכל, שככל שמבשלים אותו יותר, נעשה רך יותר, הרי הביצה, ככל שמבשלים אותה יותר, נעשית דוקא קשה יותר. זה מה שמרומז בפסוק זה, שגם להבא, שככל האויבים ילחצו וירדפו יהודים, הם יתרבו ויפרצו. בשל כך אנו אוכלים ביצה קשה בליל הסדר.

ויקוצו מפני בני ישראל (א, יב). מובא ב'שפת אמת' לפתע חשו המצרים בקרבם שנאה עזה כלפי בני ישראל, אף על פי שזה לא היה כל-כך מרצונם (בפה-רך) היה זה רצון ההשגחה העליונה, כדי לבודד את בני ישראל מן המצרים לבל יתבוללו בתוכם. לפיכך אומר נעים- זמירות- ישראל בתהלים: "הפך לבם לשנוא עמו".

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ (שמות א, יב). הגאון רבי רחמים מאזוז זצ"ל מג'רבא כתב:

"וכאשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ". כך דרכו של ריב. אם עונים חזרה, הרי זו סגולה בדוקה שהריב ירבה ויפרוץ... "ויקוצו מפני בני ישראל". יש לקצוץ ולגדוע את הריב. ואין דרך טובה יותר מאשר לבלום עצמו, לא לענות, לשתוק. "לבלוע את הלשון", לקטוע את הויכוח העקר, שאינו גורם אלא להסלמה.

על הפסוק "ותעל הצפרדע" אומרים חז"ל שהייתה זו צפרדע אחת, ענקית, והמצרים נבהלו והחלו להכותה – והתיזה נחילים נחילים של צפרדעים בכל הכאה.

ושאל הגאון בעל "קהילות יעקב" זצ"ל: מדוע המשיכו להכותה, הלא ראו שהמכות משיגות תוצאה הפוכה, ומביאות המוני צפרדעים?

והשיב: מאותה סיבה שאנו עונים חזרה בעת ריב, למרות שאנו יודעים היטב שבכך רק יתגבר, אין אנו חפצים בליבויו – אבל איננו יכולים להפסיק...

זה קשה? ודאי שזה קשה. אבל העולם מתקיים על קושי זה. בראש ובראשונה עולמו של הכולם עצמו, שקנה את עולמו בשתיקתו.

אין כדורנו דור מתוח, הכל אצים רצים, נרגנים ורוגזים. הכל מתנקז לסיר לחץ גועש.

המספרה ומקדם פני בעליה בברכה: "שלום, מר הרברט, בוקר טוב!" "בוקר טוב לך, רבי", היה משיב הספר. זה כבר הפך לדבר שבשגרה, ועם זאת האיר את יומו. ניכר היה שהרב הקשיש מברך מכל הלב, מאחל כל טוב. הלקוחות היהודים נרעשים כל כך כשהוא עוצר ומברך. קמים ממקומם ביראת כבוד, אינם מפסיקים להתפעל ולהדגיש בפניו לאיזה כבוד זכה כשהרב הגדול בעולם, כהגדרתם, עוצר מדי יום ביומו לומר לו שלום! כל יום, חוץ משבת קדש. בשבת עובר הרב, עטוף בטליתו, על פני המספרה הפתוחה ומתעלם כליל מבעליה, העושה שבתו חל רחמנא ליצלן. למחרת השבת שוב עצר, וברך במאור פנים. מלווה תמה: "מדוע טורח הוא לברכו לשלום בכל יום, מה עוד שהוא מחלל שבת!" "ענהו רבנו: "הקושיא האחת מתרצת בחברתה. המחאה לא תעזר. ברכת השלום, אולי כן..." וכעבור זמן עבר רבנו בשבת על פני המספרה, והיא סגורה! שלט הודיע על סגירתה בשבתות ובחגי ישראל! למחרת השבת עצר כדרכו לברך לשלום, והספר אמר: "רבי, המספרה סגורה בשבתות!" "תבורך בני, ראיתי גם ראיתי, השבת היא מקור הברכה!" "היודע הרבי מדוע? בגלל ברכת השלום שלו! בכל השבוע ברך, ובשבת... בשבת התעלם... ואני רוצה ברכה גם בשבת..." "תבורך, בני. השבת עצמה מברכת אותך. שיהיה לך יום טוב..."

ויעש להם בתיים (א, כא). בתי כהונה ובתי לוייה ומלכות. (רש"י) מבארים בשם הרב מבריסק צ"ל שהיה כאן מידה כנגד מידה, כלומר מכיון שהגזרה היתה רק על הזכרים, עדין היה יכול להיות המשך לכלל ישראל, ע"י שבת ישראל תחתן עם גר, אך ייחוס של כהונה ולויה ומלכות הוא דוקא מן האב, וזה לא היה יכול להתקיים אלמלא קיימו את הזכרים, ולכך זכו לבתי כהונה ולויה.

כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. היה פעם מלך, שמינה שני חברי ילדות שלו להיות שרים בממלכתו, המלך מאוד אהב את חבריו והפקיד בידם הרבה מסודות הממלכה, פעם כשהמלך היה באחת ממסעותיו, מעלו שני החברים ופגעו באימון הרב שהמלך נתן בהם, למלך לא היתה ברירה אלא להעניש אותם באופן חמור. היה לו

לעשר שנות המאסר צחק ואמר: "שוטים שכאלה! וכי יודעים הם השלטונות שיחזיקו מעמד אף עשרה חודשים? וכי הם בטוחים אף בעשרה שבועות? ואמנם לאחר חודשיים, בכ"ב אדר תרע"ז, התחוללה המהפכה ברוסיה ומיגרו את הקיסר מכסאו, והנאשם שוחרר מכלאו.

ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים (א, יז). ולכאורה קשה, הרי זה כפל לשון, דממילא ידעינן שאם לא עשו כדבר המלך להמית את הילדים, הם נשארו בחיים? וי"ל, שיוכבד ומרים הצדקניות, התפללו להקב"ה שאפילו אם נגזר ח"ו על מישהו מהנולדים שימות בשעת הלידה, כעת יחיה ולא ימות, שלא יאמרו עליהן שעשו כדבר פרעה והמיתוהו ח"ו, וזהו שאמר הכתוב "ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים" להמית את כל הנולדים, ונוסף לכן "ותחיין את הילדים", הם בתפלתן הק' פעלו חיים לאלו שנגזר עליהם מיתה בשעת לידה.

ותיראן המיילדות את האלוקים (א, יז). תלמידו של ה"חפץ חיים" שנתמנה כרב באחת מהעיירות הקטנות בליטא, פנה לרבו וטען שהוא מעוניין לעזוב את הרבנות, לטענתו העול רב מדי והוא אינו מצליח לתקן את כל הטעון תיקון, המכשלות רבות והוא מפחד שהקולר יהא תלוי בצווארו. החפץ חיים בתגובה פתח חומש, הראה לו את הציווי של פרעה למיילדות, ואת העובדה שהתורה מציינת שהן נותרו במשרתן ולא עשו כדברי פרעה. לכאורה, שאל ה"חפץ חיים", מה להן ולצרה זו? יכלו להתפטר ממשרתן, לחפש להן פרנסה אחרת והיו יוצאות ידי חובתן כלפי שמיא. אלא שמכאן רואים שכאשר יהודי נושא באחריות כלשהי כלפי הציבור, אין הוא יכול להיפטר ממנה כל עוד שאין מי שיחליף אותו בצורה טובה יותר. שכן המיילדות שחששו שאלו שתבאנה תחתיהן תיאלצנה לקיים את הגזירה, החליטו למסור עצמן ואפילו למיתה, ובלבד שכל עוד יכולות הן, לא יהיה מצב שתקיים גזירת פרעה....

ותיראן המיילדות את האלוקים (א, יז). מובא בס' והאיש משה, בכל בוקר, כשפנה רבנו מרן פוסק הדור הגאון רבי משה פיינשטיין צ"ל לביתו לאחר תפלת שחרית, היה עוצר ליד פתח

הראשונה היא על היאור כדי שפרעה יבין שאצבע אלוקים היא זו שמנהלת את העולם.

כל הבן הילוד היארה תשליכוהו (א, כב). משה רבנו נולד בצל גזרה של "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", שכל מטרתה הייתה למנוע את גאולת ישראל על ידי הטבעת מושיעים.

אמו של משה הצפינה אותו עד כמה שרק היה בידיה, וכשהייתה משוכנעת כי "לא יכלה עוד הצפינו" עשתה עבורו "תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בסוף על שפת היאור".

ונשאלת השאלה: מדוע הייתה צריכה אמו לצפות את התבה, ואולי שמא לא ימצא אותו איש? והוא, חס וחלילה, ימות מרעב בתיבה, אם לא יטבע?

ויתרה מזאת, אולי ימצא אותו מצרי אכזרי ויהרוג אותו?

התשובה לכך היא כי אסור לו לאדם להתייחס מראש ולהרים ידיים, אלא תמיד בכל עת ובכל מצב, כפי שאמרו חז"ל "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם", צריך הוא לעשות את כל מה שניתן לו לעשות ולהתפלל לרחמי שמים ולסיעתא דשמיא.

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל ה בן הילוד היארה תשליכוהו וכל הבת תחיון (א, כב). וכתב רש"י, אף עליהם גזר. יום שנולד משה אמרו לו אצטגניניו היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותה היום אף על המצרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה.

עורך מרן הסטייפלער זצ"ל, ל הנה כל גזירת פרעה היתה כדי להיפטר מהמושיע של ישראל, ולבסוף היה שבת פרעה עצמו הצילתו ופרעה עצמו גידלו בביתו, ואותה גזרה שגזר היאורה תשליכוהו, היא היתה הסבה שע"י זה מצאתהו בת פרעה ותביאהו לביתה ותגדלהו כבן.

וזה בא ללמדנו שכל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו להזיז אפילו זיז כל שהוא ממה שנגזר בשמים, ולא עוד אלא שאותן פעולות שעושה כביכול למען השגת רצונו, בסוף הן עצמן סיבה שיהיה כמו שנגזר עליו באמת.

קשה לעשות זאת, בכל זאת חברי ילדות ואנשי סוד וותיקים, אבל הוא היה חייב. קרא המלך לאחד מהם ואמר לו "אין לי ברירה אני מוכרח להעניש אותך באופן חמור, אגרש אותך לצמיתות מהמדינה. אך כיון שאני אוהב אותך, אתן לך סכום כסף גדול ממנו תוכל לחיות עד סוף ימך מחוץ לגבולות המדינה".

אחר כך קרא לשר השני ואמר לו דבר הפוך "אינני מסוגל להיפרד ממך אפילו לרגע אחד, אך מצד שני אני מוכרח להעניש אותך. לכן העונש יהיה, שיפסיקו לשלם לך משכורת קבועה, וכל תחילת חודש תצטרך לבוא אלי ולבקש קצת כסף כדי לשרוד את החודש".

כשיצאו שני השרים, התחיל ביניהם וויכוח את מי המלך אוהב יותר: הראשון אמר, אותי הוא אוהב יותר. והראיה, שהוא סידר אותי עם כסף לכל חיי. השיב לו השני "טיפש. אותך הוא לא רוצה לראות יותר ולכן נתן לך את האפשרות להסתדר לבד. ממני הוא לא מסוגל להיפרד ולכן הוא מכריח אותי לבקר אצלו כל חודש מחדש".

בפרשת שמות אנחנו קוראים על הגזירה של פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" אבל מבט על כל הפרשה יראה לנו שלמעשה חלק גדול מההתרחשויות מתקשר ליאור, כשמשה נולד שמים אותו ביאור כדי להגן עליו. כשמשה רוצה לפגוש את פרעה הוא הולך ליאור לפגוש אותו שם, וכשהקב"ה נותן מביא את המכות על מצרים, המכה הראשונה היא על מימי היאור, מה כל כך מיוחד ביאור שמעמיד אותו במרכז העניינים כל הזמן?

מוסבר על כך בתורת החסידות, שההבדל בין ארץ ישראל למצריים, הוא בכך שבמצרים הנילוס משקה את השדות וממלא את הנחלים וכך המצרים לא רואים את יד השם ובטוחים בכך שהטבע הוא זה שמחיה אותם, לעומת זאת בארץ ישראל "למטר השמיים תשתה מים" יהודי כל הזמן צריך להתפלל לגשם וכך הוא רואה את יד השם בכל רגע ורגע.

וכאן בדיוק המלחמה בין פרעה למשה פרעה רוצה להשליך את כל הילדים ליאור, גם מבחינה רוחנית הוא רוצה לגרום לעם ישראל להאמין בכוחות הטבע, כשמשה נולד מראים לפרעה שגם הטבע שלו, היאור עצמו יכול להציל את מושיעים של ישראל, אם רק השם רוצה. ולכן המכה

וביאר הגאון ר' אברהם יפה'ן זצ"ל משמו של חותנו הסבא מנובהרדוק זצ"ל, שיש לאדם להשתמש בשני כוחות המנוגדים, על עצמו ועל נפשו צריך להיות אכזרי ולהיות כגולן להילחם עם היצר הרע, אבל בנוגע לזולתו צריך להידבק בדרכי ה' ולהיות רחמן, ולכן אין להתפלא על הציור שראו בו מן האכזריות.

וכמו שביאר מרן הגר"ס זצ"ל (אגרת ל) את מאמר חז"ל (מדרש רבה וזאת הברכה, יא) על הפסוק שמושה הוא "איש האלקים", ואמר ר' אבין מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה אלקים.

כי משה רבינו, אף שהיה איש אלקים וקדוש ופרוש מכל מחמדי תבל, אבל בכל זאת בחציו היה מבחינת איש, וזה בנוגע לכלל ישראל אשר היו תלויים בו.

והוסיף מרן הגר"ס, שזה כלל גדול במדות, שרוב מדות הטובות, המה רק במה שנוגע להאדם בעצמו, אכן במה שנוגע לחבירו, החוב להשתמש בכל עוז בהפוכה. וכמו לברוח מן הכבוד שהיא מדה יקרה וכמאמרם ז"ל כי תאות הכבוד תוציא את האדם מן העולם, אכן במה שנוגע לחבירו, אמרו חז"ל איזהו מכובד המכבד את הבריות. וכן לענין הפרישות אשר היא מעלה נשגבה לבני עליה, והיא רק בבחינת האדם לעצמו, אבל במה שנוגע לתועלת והנאת חבירו, החוב פרושה להשתמש היפך הפרישות, ולצאת בשוקים וברחובות קריה, ולחפש למלאות טובת חבירו.

ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו (ב, ד).
ואמרו חז"ל (סוטה ט, ב) מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר ותתצב אחותו מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר, שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים.
ויש לבאר מהי גדלותה של מרים שהמתינה לאחיה.

ביאר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שמעלתה היתה שנשארה באותה מדת בטחון. וזה מדוקדק בלשון שאמרו "שהמתינה", והיינו, שהיה ברור לה בבטחון גמור שתתקיים נבואתה (כמבואר במגילה (יד, א) שהיתה מתנבאה ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל). ורק המתינה לדבר, כי לשון "המתנה" זהו לדבר שהוא ברור לו שיקרה, וזו היתה גדלותה, שלא נתערער בטחונה בכי הוא זה אף לאחר שמושה נזרק ליאור.

ומה שהאדם בתחבולותיו ובהשתדלותו מצליח כמה פעמים לפעול כרצונו, זה יבא בדבר שכבר נגזר משמים שיהיה כן שגם לולי השתדלותו היה נגמר הדבר לטובתו בצורה זו או כיוצא בה. ויש שלא נגזר עליו דבר זה ומניחים אותו להצליח, רק שלעומתו יפסיד כמות הנאה זו ממש במקום אחר ממה שהיה ראוי לו, כי לא יועיל לו שום השתדלות לשנות משהו מכפי מה שנגזר עליו, וכדברי חז"ל שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימה.

כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו (א, כב). משה רבנו נולד בצל הגזרה הנוראה שמטרתה הייתה למנוע את גאולת ישראל על ידי הטבעת מושיעם. אמו של משה הצפינה אותו עד כמה שרק היה בידיה, וכשהייתה משוכנעת כי "לא יכלה עוד הצפינו" עשתה עבורו "תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בסוף על שפת היאור". נשאלת השאלה: מדוע הייתה צריכה אמו לצפות את התבה, ואולי שמא לא ימצא אותו איש? והוא, חס וחלילה, ימות מרעב בתיבה, אם לא יטבע? ויתרה מזאת, אולי ימצא אותו מצרי אכזרי ויהרוג אותו? התשובה לכך היא כי אסור לו לאדם להתיימש מראש ולהרים ידיים, אלא תמיד בכל עת ובכל מצב, כפי שאמרו חז"ל "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם", צריך הוא לעשות את כל מה שניתן לו לעשות ולהתפלל לרחמי שמים ולסייעתא דשמיא.

ותהו האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים (ב, ב). פירש רש"י, כשנולד נתמלא הבית כולו אורה.

ידועים דברי התפארת ישראל (בסוף מסכת קידושין), שמלך ערבי אחד שלח לצייר את דמותו של משה רבינו, ולפי הציור היה נראה כי הוא רע מעללים ויש בו המון חסרונות, והמלך התפלא מאוד. והלך לשאול את משה רבינו לפשר הדבר, וענה לו משה, שאמת הוא הדבר, שבטבעו יש בו מלא חסרונות ומדות רעות, והוא בכוחו התגבר עליהם וכבשם, עד אשר קנה לעצמו היפוכם טבע שני, ולכן הוא היה ראוי להיות מנהיגם של עם ישראל.

והדברים תמוהים מצד עצמם ונסתרים מדברי המדרש שכשנולד נתמלא כל הבית אורה.

הגאון רבי עקיבא איגר וכד', והרי כוחותי דלים ומעטים. טעות היא בידו, כי הכל תלוי ברצונו ובייחוד לבבו, אם יתבונן וידע ולבבו יבין וירגיש את הצורך הגדול לעליה בתורה, יתנוצצו בנפשו רשפי כח וגבורה לאין שיעור, ויגביר חיילים לתורה.

ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה (ב, ו). סיפור הצלתו של משה רבנו בידי בת פרעה שימש את רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל באחת מנסיעותיו לאמריקה, כדי לאסוף כסף לטובת הישיבה. היה זה באחד המקומות בהם הזהיר אותו הגבאי לפני שעלה לדרוש, כי הקהל במקום זה לא התברך ברמת משכל גבוהה מדי, וכי טוב יעשה אם ינמך ככל יכלתו את רמת הדרשה. פתח, אפוא, הרב את פיו ואמר: קהל נכבד, ודאי מכירים אתם את סיפור הצלתו של משה רבנו. הוא היה בתיבה, בתוך הסוף, ובכה בכי נורא, עד שבת פרעה שירדה לרחוץ, שמעה את קולו, ראתה אותו והצילה אותו. בת פרעה – המשיך הרב – לא ידעה שהיא מצילה את משה רבינו! תארו לעצמכם, כמה גדולה היתה שמחתה לו ידעה, שהיא מצילה את משה רבנו בכבודו ובעצמו! כל אחד שתורם לישיבה – קרא הרב ברגש – אינו יודע איזה אדם גדול יצא מן הישיבה הזו? מי יודע, אולי התרומה שלכם תגרם שיצא מן הישיבה מישהו כדוגמת ה"חפץ חיים"? כדאי, אם כן, לכל אחד ואחד לתרום כפי יכלתו! מיד בסיום דבריו נערכה בין הקהל מגבית. כשסיים הרב לגבות את התרומות יצא מבית הכנסת. רק כעת הזדמן לו להבין, באופן בלתי אמצעי, מהי באמת, רמת ההבנה של הקהל: אב ובנו צעדו בסמוך אליו, ומבלי להתכוון שמע הרב את שיחתם המעניינת: הבן הצביע על הרב ושאל את אביו: "אבא, זה הוא, מי שהיה שם בתוך התיבה?". "ודאי", השיב האב, "הוא נצל משם?", המשיך הבן. "כן". אמר האב "אם כן, מגיע לו עשרה דולרים לפחות...".

ותקרא שמו משה... כי מן המים משיתיהו (ב, י). מובא ב"שמות רבה" מכאן אתה לומד שכרם של גומלי-חסדים. אף-על-פי שהרבה שמות היו לו למשה, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו

ותשלח את אמתה ותקחה (ב, ה). ורבותינו דרשו (סוטה יב): את אמתה, את ידה, שנשתרבב אמתה אמות הרבה (רש"י). ביאר הרמ"מ מקוצק זי"ע ומתחילה מאי סברה בת פרעה, שהושיטה את ידה לקחת את התיבה, הלא ראתה שהיא נמצאת מרחוק, מניין ידעה שיתרחש לה נס ותתארך ידה? אלא מכאן ראייה, שלגבי כל דבר מצוה אין לעשות חשבונות, אין לפקפק ואין לנהוג לפי ההגיון, העיקר הוא הרצון והמעשה – והנס ממילא יבוא.

ותשלח את אמתה ותקחה (ב, ה). המהר"ם שפירא, ראש ישיבת חכמי לובלין, כינס פעם אחד כמה מראשי הקהילה לדיון דחוף בנוגע לעניין מסוים שעמד על הפרק שהיה בו משום פיקוח נפש. הוא דרש מהם לעשות דברים גדולים ורציניים למען המטרה הזו. ראשי הקהל ענו לו כי דרישותיו גבוהות מידי, הן למעלה מכוחם, וממילא אין בכוחם לבצעם. נענה המהר"ם שפירא ואמר להם: חז"ל אמרו שבת פרעה שלחה את ידה אל התיבה הרחוקה. ויש לתמוה, מה ראתה בת פרעה לשלוח יד אל התיבה הלא רחוקה היא? וכי אם יראה אדם חפץ המונח על גג בניין, ויחפוץ בו, כלום יושיט את ידו ומכאן שכאשר נדרש מאדם לעשות מעשה אל לו לחשב חשבונות! האם אצליח לעשות או שמע לא? עליו לעשות ומן השמים יסייעו לו.

ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה (ב, ה). ואמרו חז"ל, שנשתרבב אמתה אמות הרבה. ביאר הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל, שאין צריך לומר שנעשה נס ונתארכה ידה ממש ואח"כ שוב נעשה נס וחזר לכמות שהיה, אלא כוונת חז"ל שאף שהיה מרחק גדול בין ידה ובין התיבה, לא נמנעה מלהושיט את ידה ולהתאמץ ביותר כדי להגיע אל התיבה, וכשהאדם מנצל את כל כוחות נפשו כדי להגיע למטרה, מגלה הוא פתאום שבאמת יש לו כוחות הרבה מעל מה שהוא חשב שיש לו, וכמו שרואים כך בזמן שריפה ח"ו, שאדם אחד מסוגל לעשות מה שבדרך כלל צריך לעשות על ידי עשרה בני אדם, כי ההכרח והרגשת הצורך הגדול נותנים לאדם תנופת כח אדירה, הרבה למעלה מכוחו הרגיל.

וסיים ר' חיים ואמר, אל יאמר אדם איך אוכל להגיע לכלל גדלות ועמקות התורה כבזמנו של

שקראתו בתייה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראו בשם אחר.

הוא צמח קוצני יבש ומשה רואה דבר לא טבעי, צמח שאמור להישרף על ידי האש ואיננו נשרף, אומר המדרש מדוע התגלה הקב"ה אל משה דווקא בסנה הבורע? כי בזה הרגיע את דאגתו "כשם שהסנה בוער באש ואיננו אוכל כן המצרים אינם יכולים לכלות את ישראל".

בהתגלות הראשונה של הקב"ה למשה רבנו הוא מעביר לכולנו מסר הן כעם והן לכל אחד מאתנו כפרט, עם ישראל בכל הדורות ראה איך ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו" אבל בסופו של דבר לא הצליחו לכלותנו כי "הקב"ה מצילנו מידם" וכך גם יהודי כפרט צריך לדעת שגם כשהדברים לא קורים בדיוק כפי שהוא תכנן ולפעמים נראה לו שהיה רוצה לתכנן אחרת עליו לזכור שיש מי שמתכנן את הדברים ודואג שהכל יהיה לטובה.

וירא בסבלותם (ב, יא). מובא במדרש (שמות רבה) מהו וירא? שהיה רואה ובוכה בסבלותם ואומר: חבל לי עליכם, מי יתן מותי תחתכם, שאין לך קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפו ומסייע לכל אחד ואחד מהם, לכך כתיב "וירא בסבלותם".

פרשה הקודמת פרשת ויחי נקראת פרשה שתומה רש"י: למה פרשה זו שתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם כלומר הם לא ראו את הצער של האחר הלב שלהם היה אטום. לא ראו בסבל של השני וכל זה מהצער שלהם.

והנה בפרשת הנוכחית פרשת שמות מסופר שמשה רואה בסבלותם: ויגדל משה ויצא אל אחיו, וירא, בסבלותם. ורק אח"כ מגיע שועתם אל ד' "וישמע אלוקים, את נאקתם; ויזכור אלוקים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב. לומדים מכך יסוד לחיים שיהודי רואה בסבל השני מרגיש את הצער של השני גם אם אין לקל ידו להושיע והוא לא יכול לעזור כלום אחד מגדולי הסוחרים בא אל החת"ם סופר וסיפר לפניו את הקשיים שהתעוררו לו בעסקים, והוא זקוק לעצה וברכה.

הוכיחו החת"ם סופר על כך שהוא מתעלם מאחיו שהוא עני ומרוד ומטופל במשפחה ברוכה, והוא אינו תומך בו כלל, הצטדק הסוחר ואמר: "הרי

ויגדל משה ויצא אל אחיו (ב, יא). מובא בספה"ק שמשה גדל בבית המלך, ושם לא היה חסר לו דבר, והיה יכול לשבת בשקט ובשלווה; אך מיד כשגדל והיה מסוגל לעשות ולפעול, יצא אל אחיו וחירף את נפשו כדי לעזור לאחד מהם, עד שבשל כך נאלץ לברוח ולצאת לגולה.

ויגדל משה ויצא אל אחיו (ב, יא). מובא בתורת מנחם משה גדל בבית המלך, ושם לא היה חסר לו דבר, והיה יכול לשבת בשקט ובשלווה; אך מיד כשגדל והיה מסוגל לעשות ולפעול, יצא אל אחיו וחירף את נפשו כדי לעזור לאחד מהם, עד שבשל כך מזה נאלץ לברוח ולצאת לגולה.

וירא בסבלותם (ב, יא). מיכאל הדייג נקלע יום אחד לסערה בים, הסירה שלו נשברה ורק במאמצים מרובים הצליח להגיע לאי בלב ים, עברו ימים מיכאל כבר התרגל לחיות באי הבודד, בנה לעצמו בקתת עץ והיא היתה לו לבית ומחסה מפני הגשמים והחום, לילה אחד מיכאל יצא לדוג דגים כדי להשביע את רעבונו וכשחזר אל החוף כולו רטוב הדליק מדורה כדי להתחמם קצת, אך ברגע אחד המדורה הבעירה קרשים שהיו בסמוך, ולפני שמיכאל הספיק למצמץ בקתתו האהובה עלתה באש, הוא לא האמין למראה עיניו. אחרי כל האסונות שפקדו אותו, גם הדבר היחיד שהיה ברשותו עלה באש?! הוא הביט בטרונייה כלפי השמיים וזעק: "למה זה מגיע לי"? הוא העביר את הלילה כשהוא ממרר בבכי, עד שבחצות הלילה הופיעה באופק – ספינה, "איך מצאתם אותי"? שאל מיכאל בהתרגשות כשדמעות גיל שוטפות את לחיו.

"מה זאת אומרת"? שאל רב החובל בתמיהה, "בזכות האש הגדולה שהדלקת כדי להזעיק אותנו".

בפרשת השבוע אנחנו קוראים על משה רבנו שגודל ורואה את סבלם של אחיו במצרים, מנסה לעזור להם אך נאלץ לברוח לאחר שהרג מצרי כדי להציל יהודי, משה יושב בחוסר מנוחה ובדאגה כבדה לעתיד אחיו בגלות מצרים, יום אחד בעודו רועה את צאן חותנו הוא רואה מחזה מוזר, "הסנה בוער באש והסנה איננו אכל", סנה

"מפליא הדבר" – התפעל רבי משה יוליס, שהרי בזמן שהעלילו עליו עלילות שווא בעיר בריסק – היה צפוי, אם יחוייב בדיון, לשנות מאסר רבות. למרות זאת לא חלה כלל. גם כאשר ברח ונכלא עם פושעים אלימים – לא חלה, וכן כשנמלט בדרך נס והסתתר בפריס, בעוד הבולשת הרוסית מחפשת אחריו – לא חלה. וכל זאת מפני שהסכנה ריחפה רק על ראשו, ולכן לא חלה מפני שתלה את ביטחונו בקדוש ברוך הוא. אך כאשר ראה שאחרים מתייסרים וסובלים – חש הוא את סבלם וכאבם, נשא עמם בעול והתייסר עמם, ועל כן חלה (מובא בספר "השרף מבריסק").

חובת ההשתתפות בכאב הזולת צריכה להוביל את האדם לעשות את ההשתדלות למען חברו. וכפי שמצאנו אצל משה, שהשתדל אצל פרעה על מנת להקל מעול שיעבוד מצרים הקשה – כך על האדם לפעול, ולצאת מן האדישות כשרואה את צרתם של האחרים. עליו לנסות בכל כוחו לעזור לסייע להשפיע ולהשתדל עבור זולתו.

אף כשהאדם אינו יכול לעשות מעשה בפועל, עליו לסייע לזולת בעזרת תפילתו אשר תבקע מעומק לבו. וכדאי היא אותו תפילה שתפעל ישועה בעד הזקוק לו.

ויפן כה וכה וירא כי אין איש (ב, יב). כי אין איש – שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר" (רש"י). מתלמידי המובחרים של הגאון רבי ברוך בער מקמניץ היה הגאון רבי שלמה היימן. בשנותיו האחרונות היגר לאמריקה, בה כיהן כראש ישיבת 'תורה ודעת' (ובה כנראה אירע המעשה שלפנינו).

באחד הימים השתוללה סופת שלגים חזקה, בחורי הישיבה שמדי לילה הלכו ללון כל אחד במקום אחר, לא הגיעו בבוקר לשיעור לבד מארבעה תלמידים. רבי שלמה התיישב על מקומו הקבוע והחל במסירת השיעור לארבעת התלמידים ללא שום שינוי. בתום השיעור שאל אחד התלמידים את ראש הישיבה: "מדוע הרב מסר שיעור לארבעה בחורים בודדים? האם כדאי להתאמץ כל כך עבורנו?" השיב לו רבי שלמה: "מול עיני לא ניצבים ארבעה תלמידים בלבד. אלא הם וכל הדורות שיצאו מהם. נו, אמור נא אתה – כדאי למסור שיעור במאמץ ועיון עבור אלפי יהודים?!"

סיפרתי זה עתה לרב, עד כמה ירדו הכנסותיי בתקופה האחרונה, ואיך אסייע לאחי?" השיב לו החת"ם סופר: "בשעה שבני ישראל עבדו עבודת פרך במצרים, כתוב 'גם אני שמעתי את נאקת בני ישראל', מה באה המילה 'גם' לרבות? שאפילו כאשר בני ישראל נאנקו תחת העול הקשה של פרעה, שמע כל אחד מהם את אנחתו של חברו וכאב את כאבו. בשכר זאת, שגילו רגש של אהבה זה לזה, שמע הקב"ה את זעקתם והוציא אותם מעבדות לחרות".

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וגו' ויאמר לרשע למה תכה רעך (ב, י א - יג). ביאר הסבא מקלם זצ"ל, שכשהתורה רצתה להודיע מדוע זכה משה רבינו להוציא את ישראל ממצרים, כתבה מקודם כי הלך לראות בסבלותם, והצטער איתם ממש, אולם כדי שלא נחשוב שהיה בו רק כח ההכנעה, ויתכן כי היה זה מטבעו להיות שפל רוח, כתבה עוד התורה את גודל לבבו, שראה מצרי מכה איש והרגו, וכן אמר לרשע למה תכה רעך, וכאן רואים מדה הפוכה מהכנעה, וזהו גודל מעלתו.

וכבר כתב הגר"א שאין השלימות ניכרת באדם אלא כשיש לו שתי מדות הפוכות, כגון מדת רחמנות ואכזריות, לפי שכשהאדם נוהג במדה אחת אין הכרח שהוא צדיק, אלא שזה טבעו, לא כן כאשר משתמש לעבודת ה' בשתי מדות הפוכות, כגון רחמנות ואכזריות, אז מוכח שהוא צדיק.

ויצא אל אחיו, וירא בסבלותם. מסביר רש"י: "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם". מספרים שבשנת תרל"ט פקדה את הארץ בצורת קשה ונוראה. הגר"ל דיסקין זצ"ל והגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל החלו בפעולות מקיפות על מנת להקל, ולו במעט, את צרת הבצורת האיומה. לאחר תקופה קשה זו, חלה הגר"ל דיסקין בקשיי נשימה קשים. רבי משה יוליס, שטיפל בגר"ל דיסקין, אמר שהרופאים הסבירו שהמחלה הקשה של הגר"ל דיסקין קרתה מחמת רוב דאגתו למזונותיהם של אנשי ירושלים ועקב נשיאתו הרבה בעול סבלם. הגר"ל דיסקין זצ"ל היה מתייסר עם מוכי הרעב, עד שמרוב דאגותיו והתרגשותו הרבה – חלה בקוצר נשימה.

דאגת ישראל מעניינת אותם כלל, וזה למדנו מהותרת המן.

ויטמנהו בחול. בעיר אחת, סמוך למז'בוז', נתמנה מושל אכזר. שגזר גזירות קשות על היהודים, עד שכבר לא יכלו לשאתן. החליטו לשגר משלחת למז'בוז', לבקש עצה וברכה מהצדיק רבי ברוך. בסעודת השבת סיפרו חברי המשלחת על הצרות. נענה הרבי: "כתוב, 'וירא כי אין איש' - ראיתי את המושל שלכם, והנה אין הוא ראוי להיקרא 'איש', כי אינו מתנהג כבן-אדם; 'וירא את המצרי' - אכן, רואה אני שדינו להיענש כמצרים, שהעבידו את אבותינו בפרך; אלא שהדבר אינו חייב להיעשות ביום שבת-קודש - 'ויטמנהו בחול', הוא ייטמן ביום חול". וכעבור ימים אחדים יצא המושל על סוסו אל מחוץ לעיר, וברך פגע בו ומת.

אכן נודע הדבר. היה פעם איש עסקים שהיה עשיר גדול, עסקיו שאבו אותו כל כך שלא היה לו פנאי לכלום מלבד לדבר אחד, תחביב היה לו לקנות סוסים מגזע משובח, בכל הזדמנות שהיה שומע על יריד של סוסים היה עוזב את כל עיסוקיו ונוסע ליריד לרכוש עוד סוס גזעי, יום אחד יצא ליריד מרוחק, רתם לעגלתו שניים מסוסיו המשובחים אחד מזן מצרי והשני סוס הודי ויצא לדרך.

הסוסים שעטו בהרמוניה ושימחו את העשיר שיש לו כאלו סוסים מיוחדים אך לפתע התמלאו השמים בעננים והחלו לרדת גשמים חזקים מאוד, הסוסים החלו להתמרד האחד מושך ימינה והשני שמאלה, העשיר מכה אותם בשוט אבל כלום לא עוזר, הסוסים ממשיכים למשוך כל אחד לצד אחר ומהר מאוד העשיר מוצא את עצמו עם שני סוסיו שקועים בבוץ ללא יכולת להמשיך בדרך, טיפס העשיר על העגלה וחיכה לעזרה, והנה מרחוק הוא רואה איש זקן יושב על עגלת קרשים פשוטה רתומה לשני סוסים זקנים כחושים ולהפתעתו הסוסים הזקנים עוברים את הביצה בקלות וממשיכים הלאה,

העשיר קורא לזקן שיעצור, הזקן עוצר והעשיר מספר לו על הסוסים המשובחים שלו שלא מצליחים להיחלץ מהבוץ ומתפלא על הסוסים הזקנים שהצליחו לעבור כך בקלות. חיך הזקן ושאל: מה המקור של הסוס האפורי? והעשיר עונה "מהודו" והשחור? "ממצרים" השיב העשיר,

ויצא ביום השני, והנה שני אנשים עברים ניצים. פירש רש"י: "דתן ואבירים הם שהותירו את המן". יש להבין, מדוע ראה רש"י לנכון לציין כאן את עניין הותרת המן? מדוע לא ציין עוולות אחרים בהם היו מעורבים דתן ואבירים? הרי היו גם בעיות כגון במחלוקת קרח, בהלשינים על משה שהרג את המצרי, ובהלינם 'הבאשתם את ריחנו'. ובכן, ביתר הדברים יכלו דתן ואבירים להיתמם ולסנוגר על עצמם, שהמניע למעשיהם הוא כביכול דאגה לכלל ישראל. למשל, כאשר הלשינו על משה שהרג את המצרי, היו יכולים לטעון שהדבר נובע מחשש לנקמת פרעה בכל ישראל, וכן על זה הדרך. אבל כשאמר להם משה על המן 'לא תותירו ממנו עד בוקר' והם הותירו - כאן אין מקום לטענות. ברור שכאן אין דאגה לעם ישראל. כאן ישנה קריאת תגר על ציווי משה. כאן מתברר המניע העומד מאחורי כל מעשיהם. ללמדך ש"רשעים היו מימיהם", כלשון חז"ל, ולא מדובר על דאגה לעם ישראל.

חז"ל אומרים כי אדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו. דרכו של היצר להביא לאדם שישכנע את עצמו שכל כוונתו ומעשיו הלא רצוים הם רק בשביל להועיל ולסייע לאחרים. בכך הוא מצדיק את מעשיו, אך משמים מנסים אותו בנסיון השייך רק אליו, שאין בו צורך לאחרים. כך ניכר יהיה מתוך מעשיו, האם אכן כוונתו לעשות נחת רוח ליצרו.

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים (ב, יג). ופירש רש"י: "דתן ואבירים הם שהותירו את המן". וכי זו העוולה הגדולה ביותר שלהם, והרי בכל עוולה ציבורית הם היו מעורבים, במן, במחלוקת קרח, שני עברים נצים, הבאשתם את ריחנו, מדוע רש"י מצביע רק על הותרת המן? אלא התירוץ הוא: בכל מה שהתרחש עם דתן ואבירים, היה אפשר להיתמם, ולהביט בעין טובה, לסנוגר עליהם ולהבין - שהמניע למעשיהם הרעים, הוא דאגה לכלל ישראל. למשל כאשר הלשינו על משה שהרג את המצרי, אולי הם חששו מנקמה על רצח המצרי, וכן על זה הדרך, אבל בשעה שאמר להם משה 'לא תותירו ממנו עד בקר', והם הותירו, מה דאגה לעם ישראל יש כאן? אלא מה? סתם עסק פרטי של קריאת תגר על משה להפר את דבריו. מכאן נתגלה למפרע על הכל, שרשעים היו מימיהם כלשון חז"ל, ואין

למה תכה רעך?" הרשע מעיז פנים ומתחזף: "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו? הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי?" משה רבינו מגיב: "אכן נודע הדבר". רש"י במקום מפרש לפי פירוש אחד ש"אכן נודע הדבר" הוא "כפשוטו". כלומר: נודע הדבר שהרגת את המצרי. מבאר הגה"ק רבי אליעזר דוד גרינוולד, בעל ה"קרבן לדוד", את הפסוק בפרשתנו: משה רבינו לא ידע מי מהשניים צודק, לפיכך אמר "למה תכה רעך", הוא רק לא ציין אל מי מכוונת ההערה. הרשע שהרים ידו על חברו, השיב בהתנשאות: "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו", בתשובתו החצופה גילה שהוא – הוא הרשע. כלל זהב לימדנו רבינו משה: כיצד בודקים...

לההרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי (ב, יג-יד). יש להתבונן בהתנהגותם של דתן ואבירם, הלא הם היו מה"ערב רב", ובשנאתם הגדולה הלכו להלשין לפרעה כי משה הרג את המצרי, וכל זאת בדיעה גמורה שהוא יהרוג את גואלם של ישראל, וא"כ מדוע הם לא הלכו להלשין מיד לאחר שראו את המעשה של הכאת האיש המצרי והמתינו עד עכשיו.

למדו מכאן בעלי המוסר עד כמה כוחה של נגיעה הופכת את האדם, שיתכן שאפילו דתן ואבירם כאשר ראו את האכזריות של האיש המצרי מכה, הם הצדיקו את משה רבינו שהרג אותו, מאחר שגם בעיניהם היה הדבר נראה מוסרי וצודק לעשות כן, ולא עלה על דעתם באותה שעה להלשין על כך לפרעה. אבל כל זה עד לאותו הרגע שמשה רבינו נגע בכבודם, וכיון שאמר להם "רשע למה תכה רעך", מיד התהפכה דעתם, והלכו להלשין לפרעה שיהרוג את משה.

אכן נודע הדבר (ב, יד). מובא בגליון 'במחשבה תחילה' "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ויך את המצרי ויטמנהו בחול". כך מתארת התורה את מעשהו של משה עבור אחיו הסובלים. למחרת רואה משה שני יהודים רבים. הוא ניגש אליהם: "ויאמר לרשע, למה תכה רעך?" והם מחציפים פנים "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו? הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי?" בפשוטם של דברים, היה צורך בכתובת המאורע עם

"עכשיו הכל מובן" אמר הזקן, "הסוסים שלך משובחים וטובים כל אחד לעצמו, אבל שניהם יחד לא מסתדרים, הסוסים שלי הם אחים, הם גדלו באותה אורווה ואכלו מאותו אבוס, כל מכה שאני נותן לאחד השני מתגייס לעזרתו כי לא רוצה לראות את אחיו סובל, לכן הם מצליחים לצאת מכל ביצה טובענית, הסוסים שלך זרים אחד לשני ואינם כואבים האחד את כאבו של זולתו וכל אחד דואג לעצמו לכן אינם מצליחים ביחד.

בפרשתנו, פרשת שמות אנחנו קוראים על כך שמשה רואה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו והורג אותו, למחרת הוא רואה שני יהודים רבים "ויאמר לרשע למה תכה רעך" והיהודי עונה לו "לההרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי?" ממשיך הפסוק "ויירא משה ויאמר, אכן נודע הדבר".

במדרש מוסבר שבאמירתו זו משה רבנו לא רק חשש לעצמו אלא שמשה כל הזמן לא הבין מדוע נגזר על עם ישראל שיעבוד כה קשה, אך כשראה את פירוד הלבבות בעם ישראל אמר "אכן נודע הדבר" אם עם ישראל לא מאוחדים אכן למצרים יש כוח לשעבד אותם.

לכאורה ניתן לשאול הרי באותה תקופה היו בעם ישראל כאלו שחטאו בכל מיני חטאים ואפילו בעבודה זרה ועדיין משה רבנו לא מבין למה הם משתעבדים ודווקא כשרואה שאין אהבת ישראל ביניהם זה מסביר לו את הגלות?

מוסבר על כך בתורת החסידות שהבחירה של הקב"ה בעם ישראל היא בחירה שלמעלה מהגיון ולא תלויה במעשה כזה או אחר, הקב"ה אוהב את עם ישראל כמו שהם ולכן גם החטאים הכי גדולים לא מפרידים בין עם ישראל לקב"ה אבל פירוד ומחלוקת בעם ישראל פוגעים בעצם מהותו של עם ישראל כעם ולכן זה גורם למצרים להצליח לשלוט בהם, בסופו של דבר דווקא קושי השעבוד הוא זה שהוריד את גאווותם של עם ישראל וגרם להם להתאחד מחדש ובזכות זה זכו להיגאל ממצרים.

למה תכה רעך... אכן נודע הדבר (ב, יג-יד). מובא בגליון 'במחשבה תחילה' את המראה הזה הוא לא יכול היה לסבול. משה רבינו רואה יהודי, איש עברי, מרים ידו להכות את רעהו. נורא ואיום. בזעזוע רב הוא פונה למרים היד: "ויאמר לרשע

הושיט לו הרב דף ועט וביקשו לרשום את כל הדיבורים הרעים שדיבר. חשב היהודי בלבו: "ברוך השם, עכשיו כל הלשון הרע שדיברתי על הרב יעבור לדפים וממני יוסר החטא". הוא כתב את כל דברי הגנאי שאמר. משסיים, שאל את ה"חפץ חיים": "האם בכך כופר לי?" ציווה עליו ה"ח"ח לקרוע את הדפים. חשב היהודי: "כנראה עלי להשמיד ראיות". הוא קרע את הדפים בשמחה.

ציווה עליו ה"חפץ חיים" לפתוח את החלון ולהעיף את קרעי הדפים לכל עבר. משסיים, ציווה עליו ה"חפץ חיים", ללכת ולאסוף את כל הקרעים. "כיצד? הלא הם עפו ברוח!" אמר לו ה"חפץ חיים": "כיצד אתה רוצה שאמחל לך על דברי הגנאי? לא מה שאמרת כבר עלה למעלה".

מסופר על מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל שהגיע אליו אברך ושאל אם יש לו משרה בעבורו, מפני שמצבו דחוק. אמר לו ה"חפץ חיים": "בכפר פלוני מחפשים רב שיאמר שם דרשות בשבת". הלך האברך לאותו כפר וסיכם אתם שבמשך כל שבת הוא ידרוש במשך שלוש שעות: שעה חומש, שעה משנה, ושעה הלכה. וכך היה. לאחר זמן מה החליט הרב לערוך להם מבחן, וראה שאף אחד לא הבין ולא זכר מכל מה שלימד ודרש.

הלך ל"חפץ חיים" וטען: "חבל על הזמן, שהרי אף אחד אינו מבין את דברי, ואני מבזבז את זמני לריק".

שאל אותו ה"חפץ חיים": "כמה זמן נמשך השיעור?"

ענה האברך: "ג' שעות".

"וכמה אנשים משתתפים בשיעורים?"

ענה האברך: "שלוש מאות" אמר לו ה"חפץ חיים" אני ממש מקנא בך! בזכותך, שלוש מאות יהודים לא מדברים לשון הרע במשך שלוש שעות כל שבת! אשריך! תמשיך, אך על פי שהם לא מבינים".

ויבאו הרעים ויגרשום ויקם משה וישען וישק את צאנם (ב, יז). הגאון ר' נפתלי טרופ זצ"ל בעת שמסר שיעור חומש תיאר באופן ציורי את מידת בטחונו בה' של משה רבנו ואת עשיית מצוותיו לשם שמים. שהנה מ שה רבנו הגיע למדינה ה זרה, מדין, כפליט, מבלי שיהיה לו שם מודע או גואל, הוא ישב על הבאר מבלי שיהיה לו אפילו מקום אחר שבו יוכל לאכול לחם וללון, והנה

המצרי, כדי שבסופו של המאורע השני נבין מה טען אותו רשע שהכה את חברו כלפי משה "הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי".

דבר-מה נוסף מסתתר פה. משה רבינו, בראותו שאחיו היהודים סובלים ניקרה במוחו תמיחה: מדוע זה כך? הוא יוצא ורואה מצרי מתעלל באיש עברי וכל היהודים מסביב שותקים. הסיק מכך משה רבינו שבעקבות העבודה הקשה קהה רגש הרחמים שבלבם. ולכן אינם מוחים במצרי המתעלל בחברם. אבל כאשר בא משה למחות בדתו ואבירים שהתקוטטו ביניהם והם מחו בו בלשון גאווה "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו", אמר משה: "אכן נודע הדבר" - מדוע הם משועבדים בסבל איום. לכבוד עצמם - רגישים הם. אך אינם דואגים לסבלו של הזולת.

אכן נודע הדבר (ב, יד). רש"י - "ויירא משה כפשוטו, ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויים להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו, ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך".

מסופר על הרב אליהו לאפיאן זצ"ל שהגיע לבקר אדם גדול וצדיק שחלה. כשחזר לשיבה סיפר על מצבו הנורא של אותו צדיק שאינו מסוגל לעכל שום דבר מאכל דרך פיו ומקבל כל מזונו דרך צינור המחובר אל בטנו, רחמנא ליצלן. וסיפר רבנו זלה"ה שאותו צדיק הראה לו בידו על הצינור דרכו הוא מקבל את מאכלו ואמר "הפה הזה אינו מדבר לשון הרע לפיכך מסוגל הוא לאכול".

מספרים, (אין בידי ההוכחות למעשה זה) על יהודי שחי בראדין בזמנו של ה"חפץ חיים" ונכשל ודיבר עליו לשון הרע. משתקפו אותו צרות וייסורים נתעורר להבין שכל הייסורים והצרות שבאו אליו הם עונש על שדיבר לשון הרע על ה"חפץ חיים" הקדוש, והחליט כי עליו ללכת לביתו ולבקש מחילה. משהגיע לביתו של הרב, החל לקונן על צרותיו. ה"חפץ חיים" האזין ובירך אותו בחיים מאושרים.

התוודה היהודי כי הוא סבור שהייסורים באו על חטאו הנורא שדיבר לשון הרע על ה"חפץ חיים", הקדוש, וברצונו לבקש מהרב מחילה. ה"חפץ חיים", אמר שאין ביכולתו למחול. היהודי פרץ בבכי והתחנן על נפשו שימחל לו.

לשנה זו. הרבי רבי בונים מפשיסחא זצ"ל עשה חיל במסחר העצום בדאנציג, ובבואו לפני המלך הודיעו החוזה הקדוש שנגזר עליו שיפסיד השנה כל ממנו. סבר, וקבל דין שמים באהבה. באותה שנה חלו בני ביתו, חסכוניותו הסתכמו באלף וחמש מאות רובלים, הון רב באותם ימים, ואת כולם כילה בהוצאות רפואתם. מחמת חובת ההשתדלות נסע לעסוק בפרנסתו. התאכסן בבית

המלון בו היה רגיל לשהות. ברוב שעות היום התבודד ועסק בתורה ובעבודת ה', ומפעם לפעם יצא למקום המסחר, אולי יזמן לו ה' איזו עסקה או תיווך, ולא הופתע כששב בידיים ריקות, כמבוטח. ישב בחדרו ולמד, ובעל האכסניה נקש על דלתו. שאל במה יסעד צהרים, בתבשיל זה או אחר, והודיעו שחובו כבר הגיע לעשרים וחמשה רובלים. אינו דוחק בו חלילה לשלם. נאמן הוא. גם עשיר וגם ישר דרך, טוב לשמים ולבריות, ירבו כמותו. בעל האכסניה יצא, והרבי רבי בונים פרץ בכבי נסער: "רבונו של עולם, זה – לא!" אמר: "רבונו של עולם, כשהתברתי שאבד כל רכושי

לא התמרמתי. אם זה רצונך, אקבלו באהבה. הכל שלך, אתה נתת ואתה לוקח, יהי שמך הגדול מברך. כשבני ביתי חלו והוצאתי כל כספי לרפואתם, לא התמרמתי. נותרתי חסר כל, וקבלתי דינך באהבה נסעתי לכאן, לקיים מצות ההשתדלות. לא עלתה בידי, לא התמרמתי. אבל אם בעל האכסניה הזכיר חובו, ואמר שהוא סומך עלי משום שאני ירא שמים – הרי אם לא אשלם יגרם על ידי חלול השם חלילה – רבונו של עולם, זה – לא!"... קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע. הגיע שליח מטעם הגבירה תמר'ל והציע שיהיה סוכנה תמורת ששה רובלים בשבוע, משכורת מופלגת. אמר לנפשו: הלא נגזר שאפסיד כל רכושי, ומהיכן הצעה זו. אין זאת אלא שתפלתי התקבלה – אם כן, תפעל עד הסוף! השיב לשליח: "לך ואמור לה, שבנוסף דורש אני שותפות ברווחי העסקים שאתוון!" "שמעה וכעסה, ובצדק: גם משכורת הגונה וגם חל וקת הרווח? ! לא ענתה להצעה הנועזת. אבל הרבי רבי בונים לא היה מודאג. הוא ידע שתפלתו התקבלה, והגה בלב שקט בתורה. בינתיים ראתה הגבירה שעסקיה אינם מתקדמים, והבינה שזקוקה היא למבינותו. כבשה גאו ותה ושלחה להודיע על הסכמתה. אמר הרבי רבי בונים: "עתה עלה המחיר, אסכים אם תשלם גם את דמי

מזדמנת לו אפשרות להתוודע אל אחת מן המשפחות החשובות בעיר, אשר בודאי מתוך הכרת טובה תשמח לעזור לו להסתדר במצבו החדש, אך משה רבנו אינו נאחו בהזדמנות זו, אינו נכנס אפילו בדברים עם בנות כהן מדין אשר הצילן מיד הרועים, הוא איננו שואל לזהותן, ואיננו מבקש מהן דבר, נותן להן ללכת לדרכן בעוד שהוא נשאר יושב על הבאר.

כי כל מה שעשה, לא עשה מתוך ציפיה לתשלום גמול ולהנאת עצמו, אלא בראותו רועים מגרשים נערות מן הבאר ומונעים בעדן מלהשקות את צאנו, הוא חש להציל את העשוקות מיד עושקיהן, משום שכך מוטל על יהודי לעשות, וליותר מזה לא התכוון. ורק כאשר שבו הבנות אל אביהן וסיפרו לו על המאורע, נתעורר האב מעצמו שמן הראוי להכיר טובה לאיש הבלתי מוכר ולהזמינו הביתה לאכול לחם.

ומכך נלמד שהשכר אמנם צפוי לצדיקים, אך עשיית המצוה צריכה להיות לשם שמים בלבד.

ותאמרנה איש מצרי הצילנו (ב, יט). ביאר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אדם אחד שנשכו הערוד והיה רץ ליתן את רגליו במים, שזאת היא רפואתו של מי שננשך על ידי ערוד – להקדים ולרחוץ במים. וכשבא לתת את רגליו בנהר, ראה תינוק אחד שהיה שוקע במים, ושלח אליו את ידו והצילו. אמר לו התינוק: "אילולא אתה – כבר הייתי מת!" אמר לו האיש: "לא אני הוא זה שהצילך! הערוד שנשכני וברחתי הימנו הוא שהצילך..." (תנחומא יא)

כך אמרו בנות יתרו למשה: "ישר כוחך שהצלת אותנו מיד הרועים". אמר להם משה: "אותו איש מצרי שהרגתי הוא שהציל אתכן". לכן אמרו לאביהן: "איש מצרי הצילנו".

ומכאן נלמד עד היכן מגיע חיוב "הכרת הטוב", שהנהנה והמקבל טובה מהזולת אפילו כשהלה לא התכוון להיטיב לו, ואדרבה יתכן ואפילו חשב להרע לו, אבל מכיוון שבעקיפין נהנה ממנו ונגרמה לו על ידו טובה – חייבים להכיר לו טובה על כך.

ותעל שוועתם אל האלוקים (ב, כב). במוצאי יום הכפורים היו בני החבורה הקדושה באים לפני רבם החוזה הקדוש מלובלין שענינו צופיות בשמים ובארץ, והיה מגלה להם מה נגזר עליהם

האכסניה". הסכימה גם לכך, וה' שלח ברכה מר ובה בעסקיו, תיווך לה עסקאות בסכומי עתק ועשו הון רב, ובתוך זמן קצר חזר לעושרו ואף מעבר לכך. כשהגיע ללובלין, אך פתח את הדלת, אמר לו החוזה הקדוש: "אמת שכך נגזר עליך, אבל על דמעות לא דברנו... שוועה מעומק הלב, זעקה ודמעות, מעוררים רחמים בדין.

ויזעקו ותעל שועתם (ב, כג). מובא בעוד יוסף חי הפה הוא כלי הנשק של עם ישראל: הקול קול יעקב, והידים ידי עשיו". עשו חי על חרבו, ועם ישראל – כחו בפיו. תפלתו נשמעת במרום, והוא נושע בזכות למוד התורה. אבל כל חייל יודע, שלא די בכך שהוא יוצא למלחמה מצויד ברובה ובתחמושת, יודע לירות ומכוון למטרה, יש צורך בתנאי נוסף: שהרובה יהיה נקי, ולא תעלה בו חלודה! כמו כן אדם הרוצה לפעול בתפלתו ולהיענות בבקשתו, חייב לדאוג שפיו יהיה נקי מדבורים אסורים, מלשון הרע ומליצנות, משקר ומרכילות. בני ישראל שמרו על לשונם במצרים, וחז"ל אומרו "שלא שינו את לשונם", לפיכך עלתה זעקתם השמימה, והם נושעו מגלותם.

וימת מלך מצרים (ב, כג). ביאר הגאון מוילנא זצ"ל אמרו חכמינו שלא מת ממש אלא נעשה מצורע. שהרי הכתוב מכנהו כאן בשם "מלך", ואם כן אין לפרש כפשוטו שהוא מת ממש, לפי שבמותו איננו קרוי עוד מלך, ככתוב: "אין שלטון ביום המוות"...

ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה (ב, כג). שואל רבינו האור החיים הקדוש שלכאורה מיותר לכתוב פעם נוספת 'מן העבודה' שהרי מובן שהם זעקו מצער העבודה??? ומפרש רבינו הקדוש שבפעם השנייה אומרת התורה את הסיבה ששוועתם עלתה לה, כי היתה 'מן העבודה' שהיא תפילה בעת צרה, שאז התפילה היא באמת מעומק הלב, בידיעה ואמונה שרק הקדוש ברוך הוא יכול לעזור, ואז התפילה מתקבלת ביותר. וכך נאמר אצל יונה במעי הדגה 'ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה, ויאמר קראתי מצרה לי אל ה' ויענני, כלומר, מכיון שקראתי מצרה, לכן 'ויענני'. ומוסיף רבינו הקדוש, שהתפילה הגיעה בעצמה ישירות להקדוש ברוך הוא, שלא כמו תמיד,

ויזעקו ותעל שועתם (ב, כג). בספר 'ומשה היה רועה' מסופר, שאחד מן הכללים שהיו שגורים על פיו של רבי משה פארדו, כאשר נתקל בקשיים כלשהם, או שספר לו אודות בעיות שונות, היה: "מי שבוכה – זוכה!", כשכוונתו, שאדם הבוכה לאביו שבשמים, זוכה שיענו לו שלא על פי גדר הטבע. פעם אחת סיפר כי זה לא מכבר נכנסה לחדרו כלה חסרת אמצעים ובקשה את עזרת קופת עזר הנשואין על מנת לרכוש מתנות לחתנה. בדיוק באותה שעה היתה הקופה ריקה, ובלית ברירה השיב את פניה ריקם ויעץ לה לגשת אליו שוב למחרת היום. למשמע התשובה התמלאו עיניה של הכלה בדמעות, ורבי משה, שהזדעזע לראות זאת, אמר לה מיד: "שבי נא, בתי, הבה נאמר ביחד פרק תהלים". הוא הושיט לה ספר תהלים, פתח את שלו, ויחד החלו לומר בחום פסוק אחר פסוק. טרם סיימו את המזמור, וכבר צלצל הטלפון. "הרב פארדו?", מעבר לקו נשמע קול בלתי מוכר. "ברשותי סכום כסף פלוני עבור הכנסת כלה, להיכן אוכל להעבירו?", הרב המשתומם שמע מפיו את גבה הסכום, שהתאים בדיוק לבקשת הכלה!

וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל (ג, ב). בספרו "קול יהודה" כתב החכם הרב יהודה צדקה זצ"ל כך: "מראה הסנה רמז לעם ישראל, ישנם תקופות שעם ישראל בוער באש הרדיפות והצרות כסנה הזה הבווער באש, אבל אין להתיימש, כי 'הסנה איננו אכל', עם ישראל חי וקיים בזכות תורתו". בספר 'עדות' על השואה, מובאות עובדות מצמררות אלו: תשעה באב

תש"ד במחנה ברגן בלזן. זו הפעם הראשונה שכל תושבי המחנה קיבלו עונש, "היום אין אוכל, לא למבוגרים, לא לנשים, ולא לילדים". אמא בשלה דייסה במים עבור אחותי הקטנה, בתיה, בת הארבע. ברגע האחרון תפסו אותה והחליטו להעמיד אותה למשפט. המשפט של אמא נקבע ליל שבת פרשת נחמו תש"ד. התובע הגרמני הפריז כדרכו בהאשמות שוא, ואמא ויתרה על זכותה להכחיש את האשמות, ואף ויתרה על זכות הסנגור לבקש הקלה בעונש, כך שפסק הדין היה נורא: "שלילת מנות הלחם ליומים". וכל זאת מחמת בישול לתינוקות בת ארבע. למחרת שאלתי את אמא מדוע לא ניצלה את זכותה להכחיש חלק מהאשמות, אמא לא נתנה תשובה, ראיתייה נרגשת מאד. וכששאלתי שנית, השיבה אמא: "שמתי לב שחוץ מהשופטים והתובע היה שם יהודי שרשם פרוטוקול, כך שבודאי כל מילה שהייתי אומרת היתה נרשמת ע"י יהודי בליל שבת. לכן שתקתי, היות ומוטב לרעוב עוד קצת, ובלבד לא לגרום ליהודי שיכתוב בשבתי". זאת ועוד, בצריף שלנו, היה מארגן אבא מנין לתפילה. באחד מימי חול המועד תש"ה, באמצע התפילה, פרצו הגרמנים לצריף, והתחילו להכות בנו ללא הבחנה. בסוף הם קראו לאחראי על הצריף, ג'וף גרונימאן, ונתנו לו מכות רצח. מר גרונימאן לא היה דתי. בצהרים נקרא אבא אל מר גרונימאן זה, ואני שפחדתי שמר גרונימאן יפגע באבא, נלויתי אליו, אך הופתעתי. "מר עמנואל", אמר האחראי, "אתה רואה את החבלות שקבלתי, הכל בגלל התפילה שאתה מארגן, אבל אני מבקש ממך, אל תבטל את המנין, עבור התפילה שלך אני מוכן להמשיך ולקבל מכות".

המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא (ג, ה). מובא בחפץ חיים (עה"ת) "אל תאמר לכשאפנה אשנה" אמרו חז"ל, כי האדם חושב בנפשו לכשירחיב לו ד' – את גבולו ויוטב מצבו, אז יעסוק בתורה ובמצות. אבל לא כן עכשיו כשהוא בצרה ומצוקה. ולזה אמר הכתוב "כי המקום אשר אתה עומד עליו" היינו באותו מצב ובאותה שעה קודש הוא. דאפשר שרצון ד' הוא דוקא העבודה מאותה שעה הדחוקה וכבר – ארז"ל במ"ר שה"ש פ"ה הלומד תורה בצער נוטל אלף בשכרו, שלא בצער נוטל סאתים. ולפום צערא אגרא אמרו ז"ל.

וכי אוציא את בני ישראל ממצרים (ג, יא). משה רבינו טען ב' טענות לנמק את סירובו לגאול את ישראל. א. "מי אנכי כי אלך אל פרעה". ב. "וכי אוציא את בני ישראל ממצרים". בספר "ליקוטי בן אריה" הביא בשם הגאון רבי שמואל שמעלקא מסעליש ביאור נחמד בפסוקים: קיימא לן בחז"ל (סוטה יג): "א"ר חמא בר' חנינא: כל העושה דבר ולא גמרו, ובא אחר וגמרו – מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו". [לשון המפורסמת 'אין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה']. לפי האמור טען משה רבינו "מי אנכי... כי אוציא את בני ישראל ממצרים", הן בסופו של דבר לא אכניסם לארץ, שהיא התכלית המקווה בהוצאה ממצרים, ואם כן, לא אזכה לגמור את המצוה. על כך השיב לו הקב"ה תשובה ברורה: מצות ארץ ישראל היא אחת מתרי"ג המצוות, אולם היא איננה התכלית. התכלית של ההוצאה ממצרים היא קבלת התורה, ושפיר תיקרא המצוה על שמך ותגמרנה, שכן "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה"...

ואמר לי מה שמו מה אומר אליהם (ג, יג). מובא ב'אמרי אמת' משה רבינו היה עניו מכל אדם. כששלחו הקב"ה למצרים האמין שהוא הפחות שבפחותים שבעם, והסימן – אין הוא יודע אפילו את שמו של הקב"ה, בעוד כל ישראל יודעים. טען וחשש שמא "ואמרו לי מה שמו", יבקשו לבחון אותי "מה אומר אליהם?" ומה אענה להם, הרי לא אדע".

ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם ויאמר אלוקים אל משה אהיה אשר אהיה (ג יג-יד). מובא ב'באר בשדה' פירש היהודי הק' מפשיסחא ז"ע כי עיקר עבודת האדם לשוב ולהתחדש בכל יום, מבלי לחשוב כלל על העבר, ואז יוטב לו בזה ובבא. ובזה מבואר, כי משה אמר – והיה כי יאמרו אלי כיצד נגאל, והלוא משוקעים אנו במ"ט שערי טומאה עד ששכחנו מה שמו של הבורא, מה אומר אליהם. השיב לו הקב"ה כה תאמר לבני ישראל, אהיה -בלשון עתיד, מי שאומר מעתה אתחדש, ואיטיב דרכי, גם הבורא אומר לו אהיה מעתה עמך. אחד מחסידי הרה"ק מקארבין ז"ע התאונן לפניו, רבי, הנני שקוע מאד בחטאי וה'בלאטע' (בוץ) גדול מאד, ענה לו הרה"ק אף

לשאול מהם 'ונצלתם את מצרים'. ובזה יתיישבו כל הקושיות הנ"ל.

ושמתם על בניכם ועל בנותיכם (ג, כב). את הבגדים ששאלו מן המצרים שמו בני ישראל על בניהם ובנותיהם, אבל לא הלבישו אותם בהם ("ושמתם" ולא "והלבשתם"), שכן בני ישראל שמרו על תלבושתם המקורית, ולא שינו את שמם, לשונם ולבושם.

כי כבד פה וכבד לשון אנכי (ד, י). על טענה זו ענה לו ה' למשה: "אהרון אחיך הוא יהיה לך לפה". מדוע לא ביקש משה מה' שירפא אותו? אלא משה רבנו לא רצה לשכוח את הנס הגדול שנעשה לו בילדותו, עת שעמד לפני פרעה והוריד לו את הכתר, כדי לבחון את כוונתו, הניחו לפני משה זהב וגחלים לראות מה יבחר (=וע"י זה ידעו כוונתו) ביקש משה ליטול זהב, בא מלאך ודחפו לגחלים. אחז בגחלת והכניס ידו לפיו ומאז הפך לכבד פה וכבד לשון. ממשה רבינו צריך ללמוד שנס שנעשה לאדם צריך לעשות לו זכר ואסור לשכוחו לעולם.

ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי (ד, י). מובא ב'דרשות הר"ן' יש להבין מדוע לא ריפא ה' יתברך את משה לאחר מכן, בכדי שיוכל לדבר בלשון צחות ללא שום גמגום, מאחר שהוא שליח ה', היפלא מה' לעשות כן? התשובה לכך היא שאילו היה הקדוש ברוך הוא מרפא את משה והיה מדבר בצחות לשון, היה בכך פתחון פה למלעזים לומר שבגלל שמשה היה נואם מעולה לכן הצליח להשפיע על העם ולסחוף אותם אחריו ולהוציאם ממצרים ונתנה על ידו התורה. משום כך נשאר משה רבינו ע"ה כמות שהוא כבד פה וכבד לשון, למען ידעו הכל כי השפעתו היא אך ורק מהשכינה שמדברת מתוך גרונו, ולא בכוחות עצמו.

כי כבד פה וכבד לשון אנכי (ד, י). על טענה זו ענה לו ה' למשה: "אהרון אחיך הוא יהיה לך לפה". מדוע לא ביקש משה מה' שירפא אותו? אלא משה רבנו לא רצה לשכוח את הנס הגדול שנעשה לו בילדותו, עת שעמד לפני פרעה והוריד לו את הכתר, כדי לבחון את כוונתו, הניחו לפני

הבוץ הגדול ביותר – אם אין מוסיפין לו מים הרי הוא מתייבש לגמרי, כיו"ב אתה – עוזב את דרכיך, וממילא תתייבש כל הבלאטע (הבוץ)...

ועתה נלכה דרך שלשת ימים במדבר (ג, יח). האור החיים הק' שואל: מדוע ציווה ה' את עם ישראל לגנוב את דעת פרעה ולומר שהולכים רק לשלשה ימים? ושישאלו את כליהם? והוא מתרץ: מידה כנגד מידה, כשם שפרעה בא אל עם ישראל בפרך = פה רך ורק אח"כ באה עליהם הרעה (פרך אמיתי) אף כאן ציווה ה' שתהיה מידה כנגד מידה שעם ישראל יפנו תחילה למצרים בפה רך ורק לאחר מכן תבוא עליהם שלמות הרעה.

והיה כי תלכון לא תלכו ריקם (ג, כא). הרה"ק ה'אמרי חיים' מוז'ניץ ז"ע היה אומר על הפסוק אין והיה אלא לשון שמחה, וזה דבר הכתוב והיה כי תלכון אם תהלכו במידת השמחה הטובה. אזי לא תלכו ריקם – לא תחסרו כל טוב, כי השמחה היא בחלקכם.

ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם על בניכם ועל בנותיכם (ג, כב). ביאר הגר"א זצ"ל הנה יש לדקדק את המילים 'ונצלתם את מצרים' שנכתבו אחר 'ושמתם על בניכם ועל בנותיכם', והרי ניצול המצרים נעשה כבר בשעה ששאלו את הכלים עוד קודם ששמו על הבנים, והיה לו להכתב קודם 'ונצלתם את מצרים' ואח"כ 'ושמתם על בניכם ועל בנותיכם'. גם העירו רבים, מה הענין שציווה הקב"ה לשים על הבנים ועל הבנות דייקא, ומדוע לא יעשו עם הרכוש ככל אשר יחפצון. אלא יש לפרש את דברי הכתוב, שציווה הקב"ה להם שקודם תשאל אשה משכנתה הישראלית בגדי כסף וזהב, ורק אח"כ ישאלו מן המצרים. שהרי אינו דומה אדם ההולך יחף וכעני ובגדיו קרועים, שאין חפצים אנשים להשאיל לו את בגדיהם, משום שאם יאבדו או יתקלקלו לא יהיה לו מאין לשלמם, כאדם עשיר ההולך בבגדי כבוד, שמשאילים לו האנשים את כליהם בנפש חפצה. ע"כ ציווה הקב"ה קודם כל, שתשאל אשה משכנתה הישראלית ומגרת ביתה, וישימו את הבגדים על הבנים והבנות, באופן שיראו כל בני ישראל כעשירים, ורק אח"כ ילכו אל המצרים

משה זהב וגחלים לראות מה יבחר (=וע"י זה ידעו כוונתו) ביקש משה ליטול זהב, בא מלאך ודחפו לגחלים. אחז בגחלת והכניס ידו לפיו ומאז הפך לכבד פה וכבד לשון. ממשה רבינו צריך ללמוד שנס שנעשה לאדם צריך לעשות לו זכר ואסור לשוכחו לעולם.

מי שם פה לאדם (ד, יא). האברך שראה את הילד מעתיק פרטים מלוח המודעות לפנקסו, חייך בשעשוע. תהה מעט מה מבקש הילד: האם הוא קונה או מוכר דירה? שמא הוא מחפש בייביסיטר? או אפשר שרצונו להשתתף בקורס כלשהו? הוא ניגש אליו ושאל בעדינות לפרש מעשיו. הילד הצביע על הפנקס וגמגם – לא ממבוכה, אלא כצורת דיבורו השגרתית: "אני מעתיק שמות לתפילה שאני רואה בבתי מדרשות ובלוחות המודעות ושומר בכיסי". האברך זקף גבה תוהה: "לשמור שמות לתפילה בכיס? אם אינך מתפלל עליהם – מדוע לשמור? זוהי סגולה חדשה להצלחה", קרץ האברך לילד בחיבה, "לשמור שמות לתפילה בכיס?" "לא", גמגם הילד. "אני מתקשה בדיבור כמו שאתה יכול לשמוע. לפעמים הילדים שלא מכירים אותי מספיק מעליבים אותי על כך. שמעתי בשם גדולי ישראל שזו מעלה גדולה להיות מ'הנעלבים ואינם עולבים'. עוד שמעתי שזו סגולה גדולה להתפלל על הזקוקים לישועה דווקא בשעה שאדם נעלב ושותק. "בפעמים הראשונות", המשיך הילד לגמגם, "נעלבתי ובכיתי מאוד למה השם עשה אותי מגמגם. אולם מאז ששמעתי את הסגולה להתפלל בשעה הזו, מצאתי את תפקידי בעולם: אני אוסף שמות לתפילה בכל מקום שאני רואה, ובכל פעם שמעליבים אותי אני מוציא את הפנקס בשקט ומתפלל על כל מי שזקוק לישועה. אני מקווה שאמלא את התפקיד שלי בשלמות", סיים בתום ילדותי טהור.

ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך (ד, יב). פירש ה'אור החיים' הקדוש זצ"ל; שמשה רבנו תמה; כיצד שולחו הבורא יתברך לדבר לפני פרעה ועודנו ערל שפתים!? ענהו הקב"ה: "ועתה לך", איני עושה מופת ונס, אלא למתחילים במצוה, אז זוכים הם לעזר שמים ורואים פלאות. ומכאן לימוד ולקח, לכל החפצים לזכות בסיוע ממרום; התחילו לפעול והסיוע בוא יבוא.

וראך ושמח בלבו (ד, יד). מבואר במדרש שאילו אהרן היה יודע שהתורה תעיד עליו וראך ושמח בלבו היה יוצא בתופים ובמחולות. והקשה הגאון ר' מרדכי צוקרמן למה א"כ אהרן לא יצא במחולות אם כך היה ראוי לעשות? ותיריך דאהרן ודאי שמח שמחה גדולה כשראה שמשה עלה לגדולה אך לא ידע האם שמחתו אמיתית בכל לבו או שמא יש מעט מן המעט של קנאה ולכן לא רצה להראות כלפי חוץ מה שאולי לא אמיתי בלב אך אם היה יודע שהתורה תעיד עליו כך ז"א שהשמחה היא אמיתית היה יוצא בתופים ובמחולות.

הלא אהרון אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (ד, יד). במדרש מובא: על ידי וראך ושמח בלבו, זכה לחושן המשפט על לבו. נשאלת השאלה, איזה שכר מידה כנגד מידה יש כאן בהבאת מתנה זו של חושן המשפט לאהרון? שאלה זו שאל הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע בעת בואו לפרעשבורג לראשונה כאשר נבחר להיות שם לרב המקום ויצאו לקראתו חשובי העיר ות"ח בראשם. ותיריך: הנה דרך העולם הוא, בעת בואו של רב חדש לעיר, יוצאים לפניו כל בני הקהילה ומכבדים אותו כראוי, אך כמו בכל מקום תמיד ישנם את המתנגדים שהם מתחלקים לשלושה קבוצות אנשים: האחת – שאין יוצאים לקראתו כלל בבואו, ומגלים שנאתם בגלוי... השנייה – שיוצאים לקראתו, אך מצניעים קנאתם ושנאתם, ועומדים הם בקצה המחנה, ולא ידברו איתו ולא יראו פניו. ואילו השלישית – אנשי מרמה המראים לפניו כאוהבים ומקבלים אותו בדברים ובסבר פנים אבל אין תוכם כבדם, ובקרבתם ישנאוהו. הבטיח הקב"ה למשה, שאצל אהרן לא יהיה אף אחד משלושה דברים הללו, אלא הוא "יצא לקראתך מעצמו", וגם "וראך", וכמו כן "ושמח בלבו" שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב... וא"כ, מובן למה זכה לחושן המשפט על לבו, כי על ידי שהיה תוכו כברו, זכה גם לחושן המשפט ואורים ותומים שמגלים צפונות – מידה כנגד מידה!...

ואת המטה הזה תיקח בידך אשר תעשה בו את האותות האלה (ד, יז). התורה כדי להמחיש את היחס בין הילדים להורים אומרת "למטה אבותיו"

התוספות המתיקו רמז לדרשת חז"ל כי המילה "מתו" עולה בגימטריה "ירדו מנכסיהם".

כתב הרב שלמה משה עמאר שליט"א: לפני שנים רבות כשגרתי בחיפה, הייתי מתפלל בליל שבת בביכ"נ בשכונת חליסה, ושם עמנו זקן אחד, מופלג בשנים וביר"ש, והייתי מלווהו אחר התפלה, ובאחת הפעמים, אמר לי למה כתוב "עני חשוב כמת", ודי שיאמר עני כמת. ופירש, דעני שהוא רגיל לפשוט ידו ולבקש די מחסורו, אינו כמת. שכבר רגיל בזה ופשיטת ידו של זה העני היא בעיניו כמו עבודה, ואינו מתבייש בזה כלל וכלל. אבל עני שהוא חשוב, ומתבייש לבקש מאחרים, והוא מצטמק ורע לו, וסובל מחסורו, בסתר, הוא חשוב כמת, לזה אמרו עני חשוב, כמת.

לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח (ה, ב).
מידת הגאווה שהייתה בפרעה הובילה אותו ואת עמו לאבדון. פרעה לא יכל לחשוב כדבעי ולנהוג באחריות מסיבה פשוטה: "גאווה". הגאווה שיכרה אותו – עצם המחשבה שהוא אלוהי מצרים העבירה אותו על דעתו. משל למה הדבר דומה: במכון לגמילה מאלכוהול הביאו מרצה שיסביר מהו הנזק הנגרם משתייה מרובה של ויסקי. אחת המטרות הייתה להפחיד את המכורים ולמנוע מהם לחזור לטיפה המרה. המרצה פתח את דבריו בניסוי, וכדי להסביר מהו הנזק שגורם האלכוהול, הכניס תולעת שהביא עימו לתוך כוס של ויסקי צלול. התולעת התפוררה תוך שניות ספורות לתדהמת כל הנוכחים. היו שביקשו לראות זאת שוב, המרצה שראה את שיא ההצלחה מול עיניו חזר על הניסוי כמה וכמה פעמים ובכל פעם ההתפעלות של המתאווים לטיפה המרה הדהימה אותו מחדש. לאחר הניסוי שאל המרצה את הנוכחים: "מי מכם עכשיו יכול לומר לי מהי המסקנה מהניסוי?" דממה השתררה באולם, אף אחד מהנוכחים לא רצה להכיר בעובדה של הרס הגוף מאלכוהול או חלילה לומר מילים שלא יאפשרו לו בעתיד לשתות אלכוהול, רק אחד הצביע. המרצה איפשר לו לדבר והוא אמר בקול רם: "מי ששותה ויסקי אין לו תולעים בבטן". והנמשל ברור מאלינו: פרעה לא יכל להכיר בעובדה שה' הוא האלוקים, כיוון שזה אומר שהוא לא! את זה, הוא לא יכול היה לסמל. פרעה היה שיכור – ב"שיכרון גדלות"

הילדים הם המטה שאצל האב. ה' אומר למשה: "ואת המטה הזה תיקח בידך" – אם אתה לוקח את הילד יד ביד אז יקוים כך: "אשר תעשה בו את האותות האלה" תראה ניסים ונפלאות... אך אם תשליך את המטה (לא תתייחס לילד) הוא יהפוך לנחש... ומה הפתרון להחזיר אותו למוטב?! "אחוז בזנבו" – בוא אליו בדברים החשובים לו (ולא לך) משחקים, טיולים דברים שהוא אוהב לעשות – תתחבר אליו משם, למרות שהם זנב... ומשם תאחזו וכך תצליח להחזירו למוטב...

כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך (ד, יט).
שירדו מנכסיהן והעני חשוב כמת (רש"י) מסופר על הגאון רבי יוסף שאול זצ"ל בעל שו"ת שואל ומשיב, שבא אליו עני לבקש נדבה, והגאון ר' יוסף שאול הלך לחדר השני להביא לו כסף, וכאשר בא בחזרה ראה שהעני גנב שעון, ואמר עתה מתורץ לי מה שאמרו חז"ל "עני חשוב כמת", דלכאורה קשה, הרי אנו רואים שהעני אף היותר גדול גם כן, לא ירצה למות. אלא הכוונה היא, כמו שאין רשאים להניח מת להיות יחידי בחדר, שצריך שומר שישמור עליו, כך אין רשאים להשאיר עני יחידי בבית.

כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך (ד, יט).
לכאורה דבר זה תמוה, הרי בזמננו אכשר דרא, והוקמו הרבה קופות של צדקה, המחלקים כסף לעניים א"כ מדוע עני חשוב כמת? אלא שצריך לומר "עני חשוב-כמת", היינו עני שהוא מחשיב את עצמו לאדם חשוב מלהצטרך לבריות, באמת נחשב כמת. וכמאמר החכם: עוד לא היה אדם שמת מרעב, אלא מהבושה – שהיה בוש מלבקש. הרה"ק רבי וואלף מסטריקוב אמר בדרך צחות: "עני חשוב כמת" פי' מתי חשוב העני- כאשר הוא כמת, שהרי רק פעם אחת מתים, וכן בעני, פעם ראשונה שהוא בא, עוד מכבדים אותו, אבל בפעם השניה חשיבותו יורדת, והיא פוחתת ככל שירבה לבוא.

לך שב מצרים כי מתו האנשים... (ד, יט). שואלת הגמרא (עבודה זרה ה, א): מי הם האנשים הללו המבקשים את נפשו של משה? ומתרתת הגמרא: שהיו אלה דתן ואבירים. ולכאורה קשה, הרי היו הם עדיין חיים, אלא מתרתת הגמרא (כך הובא גם בנדרים ז, ב. סד, ב). בפירוש דעת זקנים מבעלי

פגז מצרי פגיעה ישירה בטנק שלנו, והטנק החל בוער באש. ניסינו להמלט ממנו החוצה, אך הדלת של הטנק התעקמה מעצמת הפיצוץ ואי אפשר היה לפתחה... נותרנו לכודים בטנק הבורע! "בלית ברירה קראנו, חברי ואני, קריאת שמע בדמעות ובקול נשבר, וכבר התכוננו לגרוע מכל! "יהנה, להפתעתנו פגז נוסף פגע פגיעה ישירה בדיוק בדלת הטנק, וכך נפער פתח בעבורנו! מיד קפצנו מן הטנק הבורע דרך החור השמימי, ונפשנו היתה לשלל". בזה פרש מרן זצ"ל את מה שאומרים בהגדה של פסח: "והקדוש ברוך הוא מצילנו – מידם" – מידם של הגויים, שדוקא על ידי פעולותיהם להרע לנו – מזה תצמח הישועה לישראל.

הגאווה מחקה את כל המדינה על כלכלתה ותושביה וזה לא הזיז לו.

מי ה' אשר אשמע בקולו (ה, ב). אחד נכנס לבעל היסוד העבודה ואמר יש לי קושיות כלפי מעלה רחמנא ליצלן, ענה לו היסוד העבודה אתה לא הראשון, פרעה כבר אמר מי ד' אשר אשמע בקולו, על כל קושיא קיבל מכה ואז התיישב לו כל הקושיות.

וכמו שאמר הרה"ק ר' שמעון מיערסלאב כששאלו אותו למה האריך ימים אמר שאין לו קושיות ומי שיש לו קושיות אומרים לו בוא למעלה ושם נענה לך תירוצים.

למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתי (ה, כב). עוד בטרם תשובתו של פרעה לשליחות משה, הודיע לו הקב"ה כי עתיד הוא לסרב לבקשתם (ג, יט) "ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך". אם כן – הקשה רבי מאיר שפירא זצ"ל, אביו של רבי משה שפירא שליט"א – מפני מה מתלונן משה רבנו? אלא, למה הדבר דומה? יהודי אחד נאלץ לעבר ניתוח. התבונן המרדים בתיק הרפואי, והודיע לו כי מצבו הרפואי אוסר עליו הרדמה. אעשה את הניתוח ללא הרדמה – הסכים היהודי – שמעתי על צדיקים גדולים שעמדו בכך. "מדבר בכאבי תפת" – הזהיר הרופא – "זה חתוך בבשר החי". "בכל זאת" – חזר היהודי – "עשה זאת". לקח המנתח את הסכין והחל לחתך, ואותו יהודי זועק וצוח מכאבים. "למה אתה צועק?" – תהה הרופא – "הלא מראש אמרתי לך, שזה יכאב!". "נכון אמרת" – הגיב היהודי – "אבל כשכואב צועקים...". אמנם הקב"ה הודיע למשה שהוצאת עם ישראל ממצרים תהיה כרוכה בכאב – סיים רבי מאיר – אלא שכעת כאב הדבר למשה, ולכן הוא פשוט צעק.

עתה תראה אשר אעשה (ו, א). בסיום מלחמת ששת הימים, יום הנצחון על צבאות מדינות ערב, נשא הגר"ע יוסף זצ"ל דברי חיזוק והודאה על הנסים הגדולים שנעשו לישראל, ובתוך דבריו סיפר ואמר (כפי שנמצא בכתב יד קדשו): חייל יהודי שבא מסיני לאחר המלחמה, ברך ברכת הגומל בדמעות שלישי. כשנשאל על מה הוא מברך, סיפר ואמר: "בהיותנו בשדה הקרב, פגע

סייד
ר. דניאל ד דוהן
סופר סי'תים מוסמך

Rabbi Daniel David Dahan, Sofer Tam
Tel: 646 387 5683, Email: Soferstg004d@gmail.com
Checking, writing, and sale of Sefer Torah, Tefillins,
Mezuzot, and Megillot. * SAME DAY SERVICE *

Contact us for your dream
custom closet

HIPPO CLOSETS

Free Estimates
347.760.3600
HippoClosets@gmail.com

**GA GIBRALTAR ABSTRACT
TITLE AGENCY**

ARE YOU PURCHASING OR REFINANCING?

CALL US FOR A QUOTE!

845.362.3863 • ORDERTITLE@GIBRALTARNY.COM

**ROSENBLUM
ARCHITECTURE**

TODD ROSENBLUM • rosenblumarchitecture.com

845.364.0337
914.522.6793
todd@adaparch.com

200 East Eckerson Road
Suite 230 E
New City, NY 10956

**ROCKLAND TRANSFERS
CAR SERVICE**

- ♦ Airport car service (departures and arrivals)
- ♦ City to City
- ♦ Per Hour Hire
- ♦ School (out-of-town) Drop-off and Pick-up

- ♦ Reliable and Safe
- ♦ Fixed Rates
- ♦ No Added Fees
- ♦ Credit Cards Accepted

Easy
Booking
Online

Reserve Online

www.RocklandTransfers.com

Call / Text

(845) 288-8888

35+ Years

OF SERVING THE COMMUNITY

- ♦ WILLS & TRUSTS
- ♦ ELDER LAW
- ♦ PROBATE
- ♦ TRUST ADMINISTRATION
- ♦ HALACHIC WILLS
- ♦ TAX PLANNING
- ♦ MEDICAID PLANNING
- ♦ ESTATE PLANNING
- ♦ SPECIAL NEEDS PLANNING
- ♦ ASSET PROTECTION

Emanuel Haas, Esq.

Ari J. Zaltz, Esq.

Haas & Zaltz, LLP

845.425.3900

INFO@HAASZALTZ.COM | WWW.HAASZALTZ.COM
368 ROUTE 90 | SUITE 231 | AIRMONT, NY 10822

FREE AD SPACE

To inquire about placing your free ad here,
please email mitzvot@ramapost.com

As an independent agency we shop several companies to find
you the right coverage and the right price.

Wise Men Insurance Services

support@wisemeninsurance.com

Ph 845-579-2978 Fax 845-231-6224

**CHEVRA L'BITACHON
OF ROCKLAND COUNTY**

Chevra L'Bitachon is a community security organization which trains and manages members of the community to become guards for their own shuls and mosdos as well as other security related resources.

For more info, please contact us at info@clbrc.org
or call/whatsapp **845.704.1205**
(add us to whatsapp to see our regular security related updates)

DJ KAEJ

FOR ALL YOUR SIMCHA NEEDS!

☎ 347.618.5028
bookings@djkaej.com

ARE YOU LOOKING FOR A
**STRAUSS
CLEANING**

At Strauss Cleaning we do
everything you imagine, sure that
they're not possible. Call us today
and we'll check it out for you!

**Free
Estimate**

Call now at 201-742-3136

We Specialize in
Commercial Jobs:
• Offices
• Schools
• Retail Stores
• Event Spaces

LR HOME INSPECTIONS

LENNY ROSENFELD

845.517.0300

inspections613@gmail.com

WWW.LRINSPECTIONS.COM

NY State License # 1330185

Serving Rockland, Westchester, NYC 5 Boroughs

MOSHE STAMM
LICENSED BROKER

SPECIALIZING IN GROUP HEALTH INSURANCE

**omni
MANAGED HEALTH**

p: 718.252.9555 ext. 2207

e: moshe@omnimh.com

w: www.omnimh.com

**FIRST CLASS
LEASING**

**JUNKBOYZ
PRESERVATION**

Sullivan County Labs
Certified Environmental Testing
How Well Do You Know Your Well?

COMMON TESTS:

- Bacteria
- Nitrates
- Metals
- Volatile Organic Compounds
- Pesticides / Herbicides
- Etc.

845-SAFE-H2O

PICKUPS AVAILABLE IN MONSIEY
AND SURROUNDING AREAS

www.sullivancountylabs.com

**POMONA
ENTERPRISES CORP.**
Custom Home Builders
845-354-0018

WWW.POMONAENTERPRISES.COM

UNLIMITED ISRAEL™
ON ISRAEL'S MOST RELIABLE NETWORK
P: 845-371-9800

TELETECH
SECURITY & COMMUNICATIONS

To inquire about placing your free ad here, please email mitzvot@ramapost.com

T"01

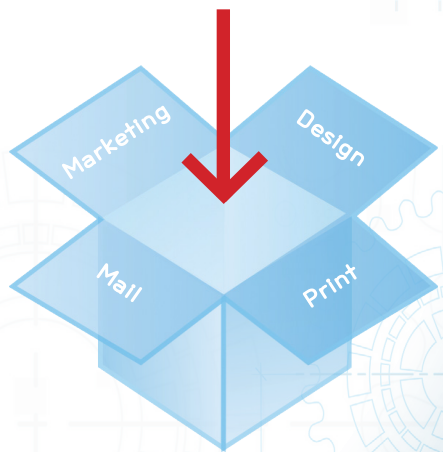
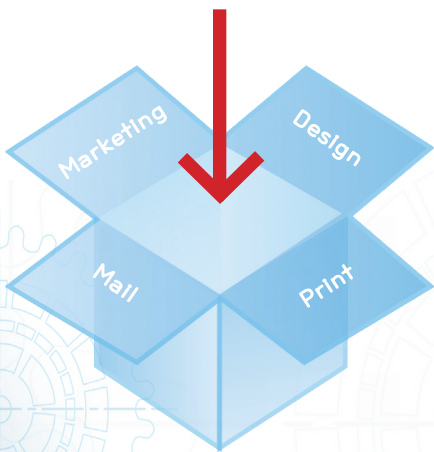

WE DO IT ALL RIGHT HERE. FROM CONCEPT TO COMPLETION.

In The Box

THAT'S WHAT MAKES US

Out of The Box

RAMAPOST. ABOVE AND BEYOND.